Элим деб, юртим деб, ёниб яшаш керак

Туркистон

1925 йилдан чиқа бошлаган

ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАРИ «КАМОЛОТ» ЖАМҒАРМАСИ ГАЗЕТАСИ

1997 йил 19 ноябр Чоршанба.
№ 90 (14482)

ЭЪТИРОФ

Ўзбекистонда эркин демократик жамият қурилаётганига гувоҳ бўлдик. Истиқлол йилларида бу ерда улкан ишлар амалга оширилганини кўрдик. Ўзбекистонда бундай демократик жараёнларни муваффақиятли амалга оширишга Америка раҳбарияти ва халқи хайриҳоҳ ҳамда ёрдам беришга доимо тайёр.

Биз Ўзбекистонга турли миллат ва дин вакиллари қандай аҳил ва иноқ яшаётганини ўрганиш учун ҳам келдик. Ва амин бўлдикки, бу борада биз, американликлар сизлардан ўргансак арзийдиган жиҳатлар кўп экан.

Хиллари КЛИНТОН,
АҚШ Президентининг рафиқаси,
Американинг таниқли жамоат арбоби.

ПРЕЗИДЕНТ АНҚАРАГА ЕТИБ КЕЛДИ

АНҚАРА, 17 ноябр. **/ЎзА махсус мухбири Шуҳрат Умиров хабар қилади/.** Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов бошчилигидаги делегация Туркия пойтахти - Анқарага етиб келди.

«Эсенбўға» аэропортида Президент Ислом Каримовни расмий кутиб олиш маросими бўлди.

Ўзбекистон Республикаси ва Туркия Республикасининг Давлат байроқлари билан безатилган аэропортда Ислом Каримовни Туркия Республикаси Президенти Сулаймон Демирэл илиқ кутиб олди. Миллий либосдаги қизлар Президентимизга анвойи гуллар тақдим этишди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов шарафига фахрий қоровул саф тортди. Замбарак садолари остида Ўзбекистон ва Туркия Давлат мадҳиялари янгради. Президентлар Ислом Каримов ва Сулаймон Демирэл фахрий қоровул сафи олдидан ўтдилар.

Аэропортда Президентлар оммавий ахборот воситалари учун қисқача баёнот беришди. Унда Ислом Каримовнинг Туркияга мазкур ташрифи икки мамлакатнинг барча соҳаларидаги ҳамкорлик муносабатларини янги босқичга кўтаришга хизмат қилишидан умид билдирилди.

Шундан сўнг Ислом Каримов Сулаймон Демирэл ҳамроҳлигида Туркия Республикаси Президентининг қароргоҳига йўл олди.

Қароргоҳда Ўзбекистон ва Туркия Президентларининг яккама-якка суҳбати бўлиб ўтди.

Сўнгра Ислом Каримов ўзи учун махсус ҳозирланган «Жомли кўшк» қароргоҳи томон йўл олди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Туркия Республикасига расмий ташрифи давом этмоқда.

АНҚАРА УЧРАШУВЛАРИ

АНҚАРА, 18 ноябр.**/ЎзА махсус мухбири Шуҳрат Умиров хабар қилади/.**

Бугун Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов турк халқининг буюк фарзанди Мустафо Камол Отатурк қабрини зиёрат қилди. Мамлакатимиз раҳбари Отатурк қабрига гул қўйиб, унинг музейидаги фахрий меҳмонлар китобига ўз дастхатини битди.

Туркия Президенти Сулаймон Демирэл қароргоҳида Президентлар иштирокида икки мамлакат расмий делегацияларининг кенгайтирилган таркибдаги музокаралари бўлди. Унда мамлакатларимиз ўртасидаги ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг бугунги аҳволи ва уни замон талаблари асосида янада кенгайтириш, ўзаро муносабатларни янги поғонага кўтариш борасида фикр алмашилди.

Музокаралар якунида икки томонлама ҳужжатларни имзолаш маросими бўлди. Унда божхона, саёҳлик ҳамда соғлиқни сақлаш соҳаларида ҳамкорлик тўғрисидаги битимлар, фан ва технология соҳасида ҳамкорлик бўйича Ўзбекистон-Туркия қўшма комиссияси тўғрисидаги Протокол имзоланди. Ўзбекистон-Туркия муносабатларини янада ривожлантириш ва мустаҳкамлаш тўғрисидаги қўшма баёнотни Президентлар - Ислом Каримов ва Сулаймон Демирэл имзолади. Илгари имзоланган абадий дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги Шартнома, Консуллик Конвенцияси ҳамда фуқаролик, савдо ва жиноий ишлар бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш ҳақидаги Шартноманинг ратификация ёрлиқлари алмашилди.

Куннинг иккинчи ярмида Ислом Каримовнинг Туркия Буюк Миллат Мажлиси раиси Ҳикмат Четин, Бош вазир Месут Йилмоз ҳамда «Кочхолдинг» ва Туркия иш банки раҳбарлари билан учрашувлари бўлиб ўтади.

/ЎзА/

МАМЛАКАТИМИЗ ФАХРИ

"Қизилқумцемент ҳиссадорлик жамияти" қўшма корхонаси республикамиз саноатида етакчи ўринни эгаллайди. Корхонада ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар хорижий мамлакатларда ҳам ўз харидорига эга.

Суратларда: (юқорида) корхона ишчилари -- З.Саидов ҳамда И.Эгамовлар. (пастда) корхонанинг умумий кўриниши.

А.ГЕРАСИМОВ фотолари

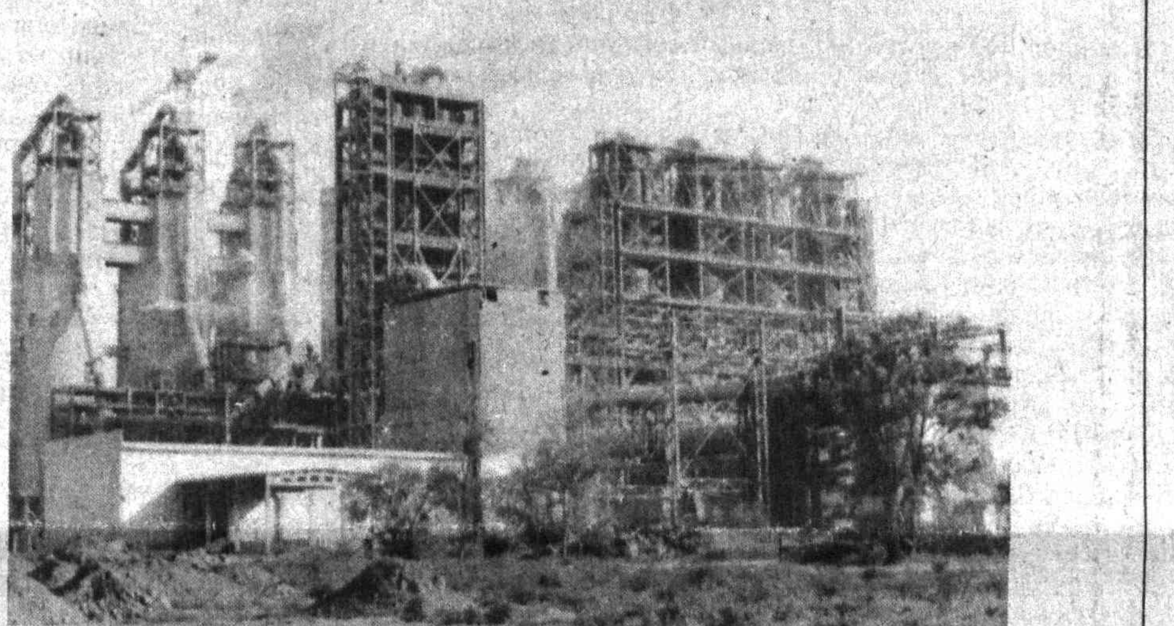

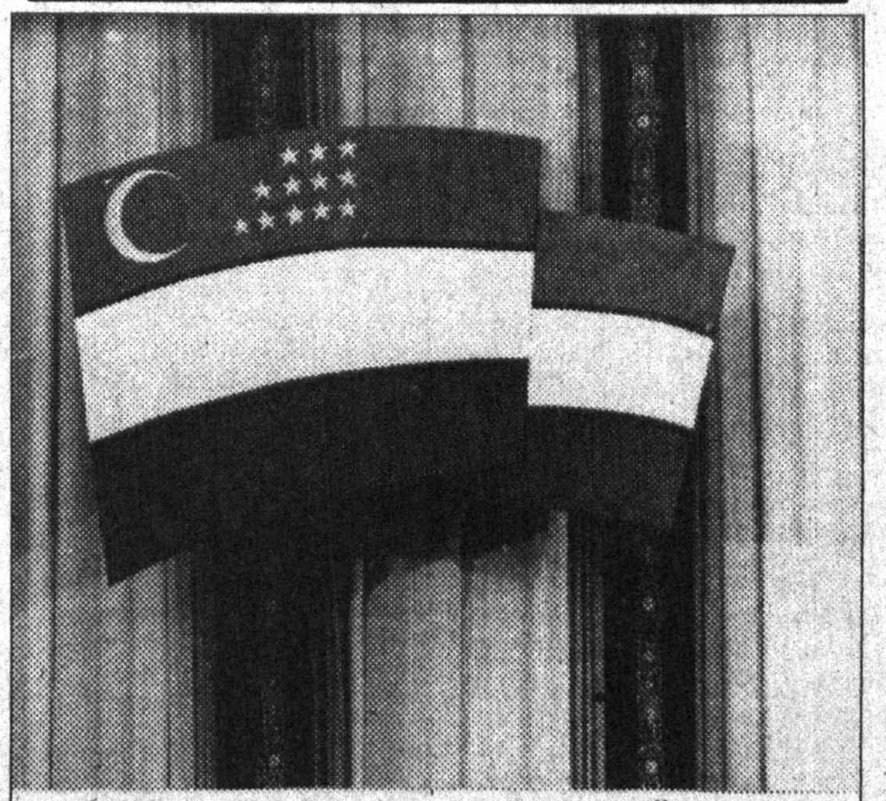

1991 йилнинг 18 ноябрида "Ўзбекистон Республикасининг Давлат байроғи тўғрисида"ги Қонунга мувофиқ мустақил давлатимизнинг байроғи қабул қилинди.

Президент стипендияси совриндори

ШАРҚШУНОСЛАР САНАМИ

Куни кеча газетамизда Ўзбекистон Республикаси Президенти давлат стипендияси совриндорларининг рўйхати эълон қилинган эди. Шулардан бири Санам Мирзалиевадир. Кўпинча ёшларни илм ўрганишга эҳтиёжи йўқлигида айблашади. Бекор гап! Йигит-қизларнинг изланувчанлиги, интилиши бугун ҳар қачонгидан кучли.

Сиз суратда кўриб турган қиз 1993 йилда ўрта мактабни фақат аъло баҳолар билан битиргач, Тошкент Давлат шарқшунослик институти иқтисод факультетининг Халқаро иқтисодий муносабатлар мутахассислиги бўлимига ўқишга кирган. Киши қанчалик камтар ва камсуқум бўлмасин, агар у интизомли, қизиқувчан, зийраклигу зукколик хислатлари соҳиби саналса атрофдагилар диққат-эътиборини, ҳурматини тезда қозона олади. Санамни ҳам ана шундай одамлар сирасига киритиш мумкин. Ўқув машғулотларига жиддийлик билан ёндошган талаба қиз фанларни қунт билан ўргана борди, Балки муштарийларга муболағадек туюларку, лекин у талабалар сафига қўшилганидан буён фанларни фақат аъло баҳоларга ўзлаштирмоқда. Инсон ақл, заковат, билимдонлик ва меҳнат талаб қиладиган ҳар қандай ишда ўзини кўрсата олиши, дадиллик ҳамда ишонч билан ҳаракат қилмоғи лозим. Санам буни яхши билади. Шунинг учун ҳам қийинчиликларни осонгина енгиб ўтмоқда. Ўқишдаги аъло ютуқлари ва қўлга киритган муваффақиятлари туфайли бир неча йиллар мобайнида Алишер Навоий номидаги Давлат стипендиясига сазовор бўлди.

Муборак айём-- Истиқлолимизнинг 5 йиллик шодиёналари арафасида Санам Мирзалиева ҳукуматимизнинг юксак унвонларидан бири "Шуҳрат" медали билан тақдирланди. Танлаган мутахассислиги халқаро иқтисодий алоқалар бўлгани сабабли у халқаро маркетинг ва менежмент кафедраси билан мунтазам ҳамкорликда иш олиб боради. Кафедра томонидан ташкил қилинган бир неча анжуманларда Санам тайёрлаган илмий маърузалар кўпчиликда катта қизиқиш уйғотди. "Буюк Британиянинг 80-йиллардаги иқтисодий тараққиёти", "Европа тикланиши ва тараққиёт банки ва унинг Ўзбекистондаги фаолияти", "Ливия жумҳуриятида 1969 йил инқилобидан кейинги иқтисодий ўзгаришлар", "Ўзбекистон Республикаси божхона сиёсати ва унинг ташқи иқтисодий фаолиятини тартибга солишда тутган ўрни" каби илмий ишлари аксарият олим ва мутахассисларнинг диққатини ўзига жалб этди.

Замонавий компьютер техникасини, чет тилларини пухта билиш давримизнинг асосий талабларидан бири бўлиб қолди. Чунки уларни эгалламай туриб дунёвий илмлардан воқиф бўлиш амри маҳол. Санам инглиз, араб ва турк тилида бемалол сўзлашибгина қолмасдан, хорижий адабиётлар асосида илмий маърузалар тайёрлай олади. Кадрлар тайёрлаш Миллий Дастурида "... биринчи навбатда иқтидорли, юксак истеъдод соҳибларига, билимнинг тегишли соҳалари ва фаннинг аниқ йўналишлари бўйича ўз табиий қобилиятларини намоён этиш ва ривожлантириш, ўзларидаги ноёб истеъдодни рўёбга чиқариш учун кенг имкониятлар яратилади" дейилган. Келажакда юртимизнинг гуллаб-яшнаши эса айнан Санамга ўхшаган истеъдодли ёшларга боғлиқ.

Назокат УСМОНОВА

"Камолот" — соғлом авлод учун

ҚАЛОВИНИ ТОПСАНГ...

Тасаввур қилинг, сизга шаҳар миқёсида ёшларнинг кўнгил очишлари, уларга соғлом турмуш тарзини ташвиқот қилиш мақсадида анжуман ўтказиб, беш-олти минг ёшни жалб қилиш таклиф қилинса шу ишга бош қўшармидингиз?

Шаҳримизда ҳатто шундай ташаббусни ўзи кўтариб чиқувчи ёшлар ҳам бор экан. Булар республика ёшларининг "Камолот" жамғармаси Юнусобод туман бўлими ходимларидир. Дарвоқе, мен бу туман жамғармаси раиси Фахриддин Абдужабборов билан кунчиқар мамлакат - Японияда ёшларнинг халқаро анжуманида иштирок этиб келганидан сўнг суҳбатлашгандим. Ўшанда у ўзимизда ҳам худди Японийдагидек халқаро лагерь ташкил этилишини орзу қилганди. Республикамизда шундай лагерь барпо қилиндиям. Унга ҳатто БМТ хамкорлик қилди. АҚШнинг Ўзбекистондаги элчисихонаси вакиллари, бошқа расмий кишилар, олимлар, ҳуқуқшунослар ҳам юқорида таъкидлаганимиздек, у ерга ташриф буюришди.

Энди "Камолот"чилар кўп минг сонли ёшлар иштирокида соғлом турмуш тарзини ташвиқот қилиш мақсадида шаҳар миқёсида катта анжуман ўтказмоқчи. Сирасини айтганда уларнинг бу ҳаракатига кўпчилик ишончсизлик билан қараган эди. Ўтиш даврида тўртта одамни бир жойга тўплаб, тадбир ўтказиш қийин, улар бўлса минглаб ёшларни йиғиб ақл ўргатмоқчими, деганлар ҳам бўлди. Лекин, тушунган, қўллаб-қувватлайдиганлар ҳам топилди. "Камолот Лидер" масъулияти чекланган ҳиссадорлик жамияти раиси Дмитрий Кўчқоров билан бирга улар бу ишга Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг юртимиздаги бўлимини жалб қила олдилар. Рекламага ҳам зўр берилди. Англия -Ўзбекистон"Растр" қўшма корхонасида тақвим ва афишалар ёздирилди.

Ёшлар тадбирга росмана тайёргарлик кўрдилар. Тадбиркорликни қўллаб-қувватловчи Германиянинг СЕФЕ марказида 150 нафар ёш йигит-қиз бир ярим ой мобайнида ўқитилди. Бу марказда ўқишнинг ташкил этилишига сабаб анжуманнинг бош шиори "Дам ол ва пул ишла!" эди. Ташкилотчилар яна ёшларни иш билан таъминлашни ҳам олдиларига мақсад қилиб қўйган эдилар. Курсда ўқиган ёшларнинг 25 нафарига менежер-супервайзер сертификати топширилди. Ҳар бир қабул қилинган ёшлар билан шартнома тузилди. Шартномага кўра курсда ўқиш ҳуқуқини қўлга киритганларга 4 та таклифнома, биттадан тақвим ва афишалар улашилди.

Ниҳоят, ўша кун ҳам етиб келди. У "Туркистон" саройининг ёзги концерт майдончасида ўтказилди. Унга олти минг (!) ёш ташриф буюрди. "Олов", "Хит Шарқ", "Фирдавс" гуруҳлари ҳамда россиялик циркчиларнинг чиқишлари анжуман меҳмонларида катта таассурот қолдирди.

-- Биз кўзлаган мақсадимизга етдик,- дейди Фахриддин анжумандан кейин ҳаяжонга тушиб,- анжуманга бутун харажатларни ўз бўйнига олиб, ҳомийлик қилмоқчи бўлган ташкилотлар ҳам топилди. Уларнинг шарти фақат фирмалари нишонини реклама қилишдан иборат эди. Биз олдимизга тамаки ёки спиртли ичимликларни ташвиқот қилишнимас, ёшларни соғлом турмуш кечиришга ундовчи рекламаларга кўпроқ эътибор бердик.

Ҳа, "Камолот"чилар ўз ниятларига етди. Бугун уларга ҳар хил нуфузли ташкилотлардан амалий таклифлар тушмоқда. Келгусида улар эришган ғалаба билан кифояланмай бошлаган ташаббусларининг фаолиятини кенгайтирмоқчилар. Улар бозор муносабати тобора шаклланаётган бир паллада фақат фойда кетидан қувмай, хайрли ишни ҳам эсдан чиқармасликни ўйлашмоқда.

Суннат АЗЛАРОВ

ХАЛҚАРО ТАЛАБАЛАР КУНИГА БАҒИШЛАНДИ

"Камолот" жамғармаси бошқаруви ва Ўзбекистон таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий қўмитаси билан ҳамкорликда 17 ноябр куни Тошкентдаги М. Горький номидаги театр биносида Халқаро талабалар куни муносабати билан катта байрам тадбири ўтказди. Унда "Камолот" жамғармаси бошқаруви раиси ўринбосари Қ. Қуранбоев талабаларни байрам билан қутлади. Тадбирда қатнашган "Мўтти" театри, "Файз" гуруҳи, хонанда Влад Усмонов ва театр санъаткорлари иштирокида байрам томошаси намойиш этилди. Бундай байрам тадбирлари "Камолот" жамғармасининг вилоят, туман бўлимларида ва олий ўқув юртларида ҳам давом этмоқда.

Ўз мухбиримиз

Ана холос!!!

ЖИЗЗАХДА ХОТИРЖАМЛИК

Шу кунларда республикамизда оммавий ахборот воситаларига 1998 йил учун обуна қизғин давом этмоқда.

Ёшларнинг республикада ягона "Туркистон" газетасига ҳам обуна қайноқ паллага кирган пайт. Республика "Камолот" жамғармаси бошқарувининг керакли кўрсатмалари эса вилоятларга деярли обуна республика бўйича эълон қилинган кунлари жўнатилган эди. Биз республика Матбуот тарқатиш уюшмасидан жойларда обунанинг бориши тўғрисида маълумот олганимизда шу кунгача, энг паст кўрсаткич, бор-йўғи йигирмата обуна бўлишга эришган Жиззах вилоятига тегишли эканлиги маълум бўлди. Обуна якунланишига эса бир ойдан ортиқроқ вақт қолди. Хўш, кўрсаткич нега паст?

Мазкур саволга жавоб топиш мақсадида Жиззах вилоятига сафарга чиқдик. "Камолот" жамғармаси вилоят бўлимига кириб борганимизда кун пешинга яқинлашган эди. Вилоят бўлими раиси Ҳ.Норчаевнинг таъкидлашича, "Обуна-98" тадбирига эндигина киришилаётган экан, Вилоят почта агентлигидаги маълумотлар ҳам юқоридаги кўрсаткич ўзгармаганлигини кўрсатди.

Бизни ажаблантиргани, вилоят, туман бўлимлари, жамоатчилик марказлари ўзлари учун ҳам обуна бўлмагани, ҳатто вилоят бўлимида 1997 йилги газета тахламларининг йўқлиги бўлди. Ёшлар сардорларининг аҳволи шу бўлса, обунани уюшқоқлик билан ўтказиш ҳақида гапирмасак ҳам бўларканда?!

Вилоятдаги аҳволни атрофлича таҳлил қилгандек бўлдик: Республика "Камолот" жамғармаси муассислигида чоп этилаётган "Туркистон" ёшлар газетасига обунани ташкиллаштириш бўйича жойларга кўрсатмалар ҳалигача берилмаганлиги маълум бўлди. Вилоятда тадбиркор, ишбилармон инсонлар раҳбарлик қилаётган корхона, ташкилотлар талайгина, улар иштирокида болалар уйларида тарбияланаётган, кам таъминланган оилаларда вояга етаётган ёшларни обуна бўлишларини ташкил этишса савобли иш бўларди.

Қолаверса, Республика "Камолот" жамғармаси бошқаруви кўрсатмалари асосида иш юритилган тақдирда ҳам вилоят ҳозирга келиб энг паст кўрсаткичга эга бўлмасди.

Ю.ЖЎРАЕВ,
"Туркистон" мухбири

Боткин қабристонидаги безорилик ҳаракатлари тўғрисида

Тошкент шаҳар Ички ишлар бошқармаси ва Ўзбекистон Республикаси Миллий хавфсизлик хизматидан олинган хабарга қараганда, шу йил 10 ноябрдан 11 ноябрга ўтар кечаси бир гуруҳ безорилар Боткин қабристонида 9 та даҳма устидаги ёдгорлик қабр тошларини ағдариб ташлаганлар. Бу ҳодиса ҳақида фуқаролар 11 ноябр куни соат 9 дан 39 дақиқа ўтганда шаҳар Ички ишлар бошқармасига хабар қилишди.

Шошилинч қидирув тадбирларини ўтказиш натижасида, шунингдек Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти Миллий хавфсизлик хизмати бошқармаларининг ахборотлари бўйича милиция ходимлари жиноят изидан бориб, 11 кишини, шу жумладан 2 аёлни аниқладилар. Безорилик ҳаракатларида иштирок этган бу шахсларнинг ҳаммаси Европа миллатига мансуб кишилардир. Кўрилган чоралар натижасида улардан 5 киши ушланди. Мана уларнинг номлари:

1.Шипицин К.С. - 1978 йилда туғилган.
2.Виницин Л.Г. - 1978 йилда туғилган.
3.Пайгодин А.В. - 1980 йилда туғилган.
4.Табишчев Т.Х. - 1981 йилда туғилган.
5.Новиков А.В. - 1984 йилда туғилган.

Бу шахслар мазкур жиноятни содир этишганини тўла тан олишди. Ҳозир уларнинг қолган шерикларини қидириш ва қўлга олиш чоралари амалга оширилмоқда.

Аниқланишича, юқорида номлари келтирилган шахслар «Сатанисти» /»Шайтонпарастлар»/ яширин диний мазҳабининг аъзоларидир.

Архиерей падар Владимир бу ҳаракат безориликдан иборат бўлиб, мусулмон-насроний муносабатларига ҳеч қандай алоқаси йўқлигини билдирди. Падар Николай /Боткин қабристонидаги черков/ мухбирларнинг саволларига жавоб қайтариб, мазкур можаро безорилик эканлигини, айрим мазҳаблар тарафдорларининг провослав черковини таҳқирлашга уринишидан иборатлигини айтди.

Падар Николай мазкур воқеа юзасидан ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига ариза билан мурожаат қилмаган. Ағдариб юборилган барча хотира қабр тошлари ҳозирги вақтда қайта тикланган.

/ЎзА/

Азиз муштарийлар!

"ТУРКИСТОН"га обуна давом этмоқда.

Нашр кўрсаткичимиз: ташкилотлар учун-204; якка тартибдаги обуначилар учун 203,

"Туркистон" Сиз билан бирга!

Акмал САИДОВ,
ҳуқуқшунослик фанлари доктори, профессор

КОНСТИТУЦИЯ — МУСТАҚИЛЛИК АСОСИ

ИСТИҚЛОЛ -- АСРИЙ ОРЗУМИЗ

Мустақил Ўзбекистон-- инсоният руҳий улуғворлиги ва ақл зиёсининг рамзи, умумбашарият тафаккурининг бешикларидан бири бўлмиш диёрдир. Мустақил Ўзбекистон-- ноёб маданият ва юксак маърифат, Шарқ турмуш фалсафаси, инсонпарварлик руҳи билан йўғрилган адабиёт ва нафис санъат мамлакатидир. Мустақил Ўзбекистоннинг буюк кўҳна тарихи ва ҳозирги замони ўзаро узвий боғлиқ. Унинг ақл-зиё ва маънавий-тарихий салоҳияти жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллайди.

Дунёнинг умумий сиёсий-ижтимоий жараёнлари нуқтаи назаридан қараганда Ўзбекистоннинг давлат мустақиллигига эришуви тарихий муқаррар ҳолисадир. Шунинг учун ҳам 1991 йилнинг 1 сентябридан бошлаб жаҳон сиёсий харитасида янги мустақил давлат-- Ўзбекистон Республикасининг пайдо бўлиши тасодиф ёки фавқулодда ҳодиса эмас, балки у она заминимизда асрлар оша ўзбек халқи билан яшаб ва меҳнат қилиб келаётган мамлакатимиз халқларининг асрий орзуси рўёбга чиқиши, олиб борилган машаққатли, аксарият ҳолларда фожеали курашнинг маҳсулидир.

1990 йил 20 июнда "Мустақиллик декларацияси", 1991 йил 31 августда "Ўзбекистон Республикасининг давлат мустақиллиги асослари ҳақида" конституциявий қонун ўзбек парламенти томонидан қабул қилинди. 1 сентябр Ўзбекистон Республикасида "Мустақиллик куни" деб эълон қилинди. Халқимизнинг асрлар оша қилиб келган орзуси амалга ошди.

КОНСТИТУЦИЯ--МУСТАҚИЛ ДАВЛАТ БЕЛГИСИ

Ҳар бир давлатнинг давлат сифатида қайтарилмас ва ўзига хос хусусиятларини кўрсатувчи асосий Қомуси-- Конституцияси бор. Жамиятни умумбашарий ҳуқуқий қадриятлар асосида ташкил этишда Конституциянинг аҳамияти беқиёсдир. Асосий Қонун ўз моҳияти эътибори билан ҳар қандай демократик жамиятнинг бош белгиларидан бири бўлиб, унда инсон, шахс ва жамиятнинг ҳуқуқий жиҳатлари, давлат ҳокимиятининг тузилиши ва унинг идоралари фаолиятини ташкил этишнинг мезоний қоидалари ифода этилади. Бир сўз билан айтганда, Конституция давлатнинг ўзига хос таништириш ҳужжати, "паспорти" деса муболаға бўлмайди.

Ҳар қандай мустақил давлатнинг юзи, обрў-эътибори унинг Конституцияси ҳисобланади. Зотан, Конституция, йўлбошчимиз ҳақли равишда таъкидлаганларидек, давлатни давлат, миллатни миллат сифатида дунёга танитадиган Қомусдир. Шу маънода Асосий Қонунимиз халқимизнинг иродасини, руҳиятини, ижтимоий онги ва маданиятини акс эттиради. Конституциямиз том маънода халқимиз тафаккури ва ижодининг маҳсулидир.

Мустақил Ўзбекистоннинг биринчи Конституцияси қабул қилинган кундан буён ўтган муддат тарих ўлчовида бир лаҳза, холос. Лекин унинг бой мазмуни ва тақдирилоҳ моҳиятини ҳисобга олсак, ҳозирги ҳар бир кунимизнинг йилларга татигулик эканлигини эътироф этмоқ зарур.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ ВА ЖАҲОН КОНСТИТУЦИЯВИЙ ТАЖРИБАСИ

Мустақил Ўзбекистоннинг биринчи Конституцияси жаҳон конституциявий фондининг таркибий қисмидир. Нима учун?

Ўзбекистон Конституцияси, биринчидан, тарихий ва ҳозирги замон илғор жаҳон конституциявий тажрибасини ўзида мужассамлаштирган, иккинчидан, миллий, тарихий, ахлоқий, диний, ҳуқуқий анъаналаримизнинг жаҳон конституциявий амалиёти билан узвий равишда боғланган; учинчидан, тоталитар тузумдан ҳуқуқий давлат ва демократик фуқаролик жамиятига ўтаётган ёш мустақил давлатнинг Конституцияси қандай бўлиши керак деган саволга жавоб беради. Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Республикаси Конституцияси-- бу умумбашарий ва миллий ҳуқуқий қадриятларни ўзида уйғунлаштирган қоидалар ва нормалар мажмуидир.

ЖАҲОН КОНСТИТУЦИЯВИЙ ТАЖРИБАСИ НИМА?

Жаҳон конституциявий тажрибаси ўзаро бир-бири билан узвий боғлиқ уч таркибий қисмдан иборат. Биринчидан, Конституция тўғрисидаги ғоялар, қарашлар, таълимотлар. Булар ўзининг тарихий келиб чиқишига кўра жуда қадимийдир. "Конституция" иборасини қадимги Рим республикасида пайдо бўлган. Ўрта асрларда эса у ёки бу давлатнинг конституциявий характердаги асосий қонунлари асосан "Хартия" деб юритилган. Конституциявий характердаги қонунлар жумласига "Темур тузуклари"ни ҳам киради. У -- турк халқларининг биринчи муайян тизимга солинган, кодификациявий актидир. "Конституция" деган сўз биринчи маротаба расмий қонуний ҳужжатларда Франциянинг 1789 йилги "Инсон ва гражданлик ҳуқуқлари Декларацияси"сида ишлатилган.

Иккинчидан, тарихий ва ҳозирги вақтда амал қилаётган Конституциялар. Конституция ягона ҳуқуқий ҳужжат сифатида 1787 йил АҚШда пайдо бўлган, яъни XVIII аср маҳсулидир. Тахминий ҳисобларга қараганда шу кунгача жаҳонда 800 га яқин Конституция қабул қилинган.

Учинчидан, конституциявий амалиёт, яъни Конституциянинг амалий ҳаракати, қўлланилиши. Конституция ҳар бир жамият ва давлат тараққиётининг ҳуқуқий асосларини яратади. Конституция-- иқтисодий, сиёсий, ҳуқуқий ислоҳотлар, тинчлик, тотувлик, барқарорлик кафолатидир.

МУСТАҚИЛ ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЖАҲОН КОНСТИТУЦИЯВИЙ ТАЖРИБАСИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ ҚАНДАЙ?

Ўзбекистон жаҳон конституциявий тажрибасига қуйидаги йўналишларда амалий ҳисса қўшган. Биринчидан, жаҳон конституциявий таълимотига ва назариясига. Бу ҳисса аввалабмор, Мавороуннаҳр фиқҳ мактаби намоёндаларининг асарларида ифодаланган мусулмон ҳуқуқи қадриятлари ҳақидаги қарашларда намоён бўлади. Мисол учун, Бурҳониддин Марғинонийнинг тўрт жилдли фундаментал "Ҳидоя" асарини кўрсатиш мумкин.

Иккинчидан, Ўзбекистон ҳудудида турли тарихий даврларда қабул қилинган Конституциялар. Булар жумласига "Темур тузуклари"дан тортиб "совет" даврларида қабул қилинган Конституциялар киради. Ўз характерига кўра, бу Конституциялар мустамлака, протекторат давлат Асосий Қонунлари эди. Бундай Конституциялар XX асрнинг биринчи ярмида Сурия, Ливан, Мисрда бўлган.

Учинчидан, беш йиллик конституциявий амалиётимиз бир қатор чет эл давлатлари учун тажриба ўрганиш объектига айланмоқда.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИДА ЖАҲОН КОНСТИТУЦИЯВИЙ ТАЖРИБАСИ ҚАНДАЙ ҲИСОБГА ОЛИНГАН?

Жаҳон конституциявий тажрибаси қуйидаги йўналишларда ўрганилган ва ҳисобга олинган. Биринчидан, конституциявий тартибга солиш тамойиллари (принциплари). Бу-- инсонпарварлик ва инсон ҳуқуқлари, ҳокимият ваколатларини тақсимлаш, халқаро ҳуқуқ устуворлиги, Конституция устунлиги, конституциявий назорат.

Иккинчидан, Конституциянинг таркибий тузилиши, яъни унинг муайян тартибда муқаддима, бўлим, боб ва моддалардан иборат жойлаштирилишидир. Бунда асосий мезон бўлиб "Халқчиллик" ҳисобланади.

Учинчидан, ҳар қандай сиёсий мафкурадан воз кечганлик, яъни бир мафкуранинг якка ҳокимлигига чек қўйганлик. Кўп фикрлиликнинг ҳуқуқий асосларининг яратилганлиги.

Тўртинчидан, конституциявий кафолатлар. Конституциянинг устунлиги, Конституциявий суднинг ташкил этилиши, Президентнинг давлат бошлиғи сифатида барқарорлик, тинчлик ва инсон ҳуқуқларининг кафотлатчиси эканлиги, Конституцияга ўзгартириш ва қўшимчалар киритишнинг алоҳида тартибининг жорий қилиниши асосий Қонун қоидаларини кафолатланганлигини кўрсатади.

Бешинчидан, конституциявий тартибга солишнинг шарқона ва оврўпоча ёндашувини узвий уйғунлашганлиги. Инсон, оила, жамият, давлат манфаатларининг мувофиқлашганлиги-- бунга яққол мисол бўла олади.

Олтинчидан, Конституциянинг тили, ихчамлиги, лўнда ва равонлиги. Жамиятдаги энг муҳим ижтимоий муносабатлар конституциявий даражада тартибга солинади.

Еттинчидан, Конституциямиз жаҳон конституциявий тараққиёти қонуниятларини ўзида акс эттиради. Асосий мақсад; тоталитар тузумдан фуқаролик жамиятига, ҳуқуқий демократик давлатга ўтишдир.

ҲОЗИРГИ ЗАМОН КОНСТИТУЦИЯВИЙ ТАРАҚҚИЁТИНИНГ АСОСИЙ ҚОНУНИЯТЛАРИ ҚАНДАЙ?

Бу қонуниятлар қуйидаги йўналишларда намоён бўлади:
-- конституциявий тартибга солиш предметининг, кўламининг кенгайиши;
-- инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини батафсил тартибга солиш;
-- ижтимоий муаммоларга мурожаат қилиш;
-- Конституцияни ўта мафкуравий ақидалардан халос этиш;
-- халқаро ҳуқуқ устуворлигини тан олиш;
-- шахс, жамият ва давлат ўзаро муносабатларининг муайян нисбатини мустаҳкамлаш;
-- сиёсий партиялар фаолиятини тартибга солиш;
-- конституцияни барқарорлигини ва самарадорлигини ошириш мақсадида, уни алоҳида қўриқлаш тартибини жорий этиш, яъни конституциявий судни тузиш.

КОНСТИТУЦИЯ ВА ЯНГИ ҲУҚУҚИЙ УЙҒОНИШ

Истиқлол, Конституция шарофатила Ўзбекистонда янги ҳуқуқий уйғониш даври бошланди. Бу нималарда намоён бўлмоқда?

Биринчидан, мустақил миллий давлатчилик пойдевори яратилди. Собиқ Иттифоқдаёқ биринчи бўлиб президентлик бошқаруви жорий этилди. Миллий ва тарихий анъаналаримизга мос ҳокимлик институти шаклланди. Суверен давлат ички ва ташқи сиёсатини амалга оширувчи муайян органлар тузилди. Кўп партиявийлик сайловлар асосида ўзбек парламенти-- Олий Мажлис-- сайланди. Мустақил суд ҳокимияти тизими барпо этилди. Конституциявий суд, Олий Суд ва Олий Хўжалик суди фаолият кўрсатмоқда. Мустақил давлатчилик рамзлари-- мадҳия, байроқ, герб, ягона фуқаролик, миллий пул, давлат тили - қабул қилинди.

Иккинчидан, тубдан янги миллий ҳуқуқий тизим яратилди. Бошқача сўз билан айтганда, давлат мустақиллигининг мустаҳкам ҳуқуқий асослари барпо этилди. Салкам олти йилда 300 дан ортиқ қонунлар қабул қилинди. Улар ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларини ҳуқуқий тартибга солишга қаратилгандир.

Конституциямиз моддалари янги ўзбек қонунларида қуйидаги асосий йўналишларда ривожланмоқда:

1. Давлат қурилишининг ҳуқуқий асосларини яратишга қаратилган қонунлар. Булар жумласига -- "Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллиги асослари" ва "Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси" тўғрисидаги конституциявий қонунлар, Вазирлар Маҳкамаси, судлар, Конституциявий суд, прокуратура, маҳаллий ҳокимият органлари ҳақидаги қонунлар киради.

2. Бозор иқтисодиётига ўтишнинг ҳуқуқий асослари яратилди. Фуқаролик кодекси, Солиқ кодекси, мулк, ер, хусусийлаштириш, ижара, корхоналар, деҳқон (фермер) хўжалиги, банклар, тадбиркорлик, биржалар, акционерлик тўғрисидаги ва бошқа қонунлар ўзига хос бозор ҳуқуқининг асосини ташкил этадилар.

3. Инсон ҳуқуқлари бўйича қонунлар тизими ташкил этилди. Қабул қилинган қонунларнинг 100 дан ортиғи фуқароларнинг шахсий, сиёсий, иқтисодий, маданий ҳуқуқларини ҳимоя қилишга, уларни ҳуқуқий кафолатлашга қаратилгандир. Ўзбекистон 37 та инсон ҳуқуқларига оид халқаро шартномаларга қўшилди.

4. Тарихан теран ва бой маънавиятимизнинг ҳуқуқий асосларига оид қонунлар қабул қилинди. Аввалambор, давлат тили ва рамзлари-- байроқ, мадҳия, герб тўғрисидаги қонунларни қайд этмоқ керак.

5. Ўзбекистон ташқи сиёсатининг ҳуқуқий асослари яратилди. Халқаро шартномалар, дипломатик мартабаларни белгилаш, дипломатик ваколатхоналар бошлиқларини тайинлаш тўғрисидаги қонунлар ва Консуллик Устави қабул қилинди. Ўзбекистон 80 дан ортиқ кўп томонлама халқаро шартномаларга қўшилди.

Учинчидан, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг тавсияларига кўра Ўзбекистонда инсон ҳуқуқлари соҳасида миллий институтлар тизими ташкил топди. Бу тизимга инсон ҳуқуқлари бўйича Олий Мажлис вакили, парламент қошидаги амалдаги қонунчилик мониторинги институти, инсон ҳуқуқлари бўйича Миллий марказ киради.

Бир сўз билан айтганда, ислоҳотларимизнинг ҳозирги босқичида мустақил давлатчиликнинг барча ташкилий-ҳуқуқий асослари яратилди. Эндиги энг асосий вазифа тузилган институтлар ва қабул қилинган қонунларни изчил ва самарали амалга оширилишини таъминлашдир. Бунга қандай қилиб эришиш йўллари Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг бир гуруҳ ҳуқуқшунослар билан бўлган учрашувларида атрофлича муҳокама қилинди.

> 1992 йил декабрида Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг қабул қилиниши мамлакат ҳаётида улкан сиёсий воқеа, янги Ўзбекистонни қарор топтириш жараёнидаги муҳим қадам бўлди. Ўзининг Асосий Қонунида давлат тузуми принципларини, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини, жамиятни ривожлантиришнинг иқтисодий негизлари ва стратегик йўналишларини мустаҳкамлаб қўймаган давлат чинакам суверен давлат бўла олмайди. Конституция суверен давлатимизнинг қонунчилик-ҳуқуқий негизини шакллантиришнинг асосий пойдевори, мустақил давлатчилигимизнинг тамалтоши бўлди.
>
> **Ислом КАРИМОВ**

КОНСТИТУЦИЯ ВА ДАВЛАТ РАМЗЛАРИГА ҲУРМАТ--ВАТАНПАРВАРЛИК АСОСИ

Ҳар қандай мустақил давлатнинг белгилари жумласига унинг тимсолий рамзлари ҳам киради. Хўш, рамз нима дегани? Рамзлар-- бу шартли белгилар бўлиб, улар қадим замонлардаёқ турли халқларда у ёки бу ҳодиса, олам, мавжудот, одамлар тасвирини ифодалаган. Рамзлар бевосита халқ, миллат ҳаёти, анъаналари, руҳияти, фольклори, тарихи билан чамбарчас боғлиқдир.

Давлат рамзлари--бу мустақил давлатнинг муҳим ташқи белгиларини ўзида мужассамлантиради. Давлат рамзларида халқнинг азалий орзуси, унинг эзгу ниятлари, бугунги ҳаёт мазмуни акс этади.

Давлат рамзларига нималар киради? Совет даврида давлат рамзларига асосан байроқ, герб ва мадҳия киритилар эди. Бизнинг фикримизча, давлат рамзлари булар билан чекланмайди.

Мустақил Ўзбекистоннинг давлат рамзларига қуйидагилар киради:

1. Мустақил ўзбек давлатининг номи. Конституциямизнинг 1-моддасидаёқ "Давлатнинг "Ўзбекистон Республикаси" ва "Ўзбекистон" деган номлари бир маънони англатади", деб ёзиб қўйилган. Ҳар бир инсоннинг бошқалардан фарқланувчи муҳим жиҳатларидан бири унинг исми шарифи бўлганидек, ҳар қандай давлатнинг ҳам номи унинг ажралмас ташқи белгиларидандир. Мустақил ўзбек давлатининг номи халқаро шартномаларда, давлат идораларининг муҳрларида, хизмат ҳужжатлари ва гувоҳномаларда ифодаланади.

Мустақил ўзбек давлатининг номи-- "Ўзбекистон Республикаси" ё "Ўзбекистон"-- муқаддасдир, миллий давлатчилигимизни кўрсатувчи рамзий тимсолдир. Афсуским, совет давридан қолган бир ёмон иллат, яъни давлатнинг номини қисқартириб ёзиш одати сақланиб қолмоқда. Албатта, мустамлака давлатни "ЎзССР" деб қисқартириб ёзилса ҳам бўлаверарди. Аммо нима учун мустақил Ўзбекистонни "ЎзР" ёки "РУ" деб ёзиш керак? Бундай қисқартма ёзиш ҳоллари айрим расмий ҳужжатларда ҳам учраб турибди. Бу мустақил давлат, унинг номига нисбатан ҳурматсизлик эмасми? Агар бирор кимса сизни исмингизни қисқартириб ёки тўлиқ айтмаса ҳақорат ҳисобланади. Бутун бошли бир мустақил давлат номини қисқартириб ёзиш ёки аташ-- бу давлатга нисбатан ҳурматсизлик-ку! Давлат рамзларига ҳурматсизлик учун ҳатто жиноий жавобгарликка тортилади. Шу боис нима учун давлатимиз номига бўлган бундай ҳурматсизлик учун ҳуқуқий жавобгарлик белгилаш керак эмас?! Ватанпарварлик-- бу мустақил давлатнинг номини ҳурмат билан айтишдан бошланмасмикин?!

2. Мустақил Ўзбекистоннинг Конституцияси. Ўзбекистон халқининг истиқлолга эришганлик факти унинг мустақиллик Қомуси бўлмиш Конституциясида мустаҳкамланган. Конституция дунё сиёсий харитасида янги демократик давлат-- Ўзбекистон Республикаси пайдо бўлганлигини акс эттиради. Конституция халқнинг ўзини-ўзи бошқариш, эркинлик ва ижтимоий адолат, инсонпарвар давлат ва фуқаролик жамияти барпо этиш тўғрисидаги азалий орзусини ифодалаган. Конституцияда мустақил ўзбек давлатининг моҳияти, унинг сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва ҳуқуқий тизимининг демократик табиати, унинг умуминсоний қадриятларга содиқлиги, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари юридик жиҳатдан қатъий белгилаб қўйилган. Конституция-- бу истиқлол, мустақил Ўзбекистон рамзидир.

3. Ўзбекистон Республикасининг давлат тили. Тил ҳар бир миллат ўзлигининг ажралмас белгисидир. Умуман, 1989 йилнинг 21 октябрида она тилимизга давлат тили мақомининг берилиши истиқлолимиз сари қўйилган энг муҳим қадамлардан бири бўлган эди. Конституциямизнинг 4-моддасида эса ўзбек тили мустақил ўзбек давлатининг расмий тили сифатида Асосий Қонун ҳимоясига олинган. Давлатга ном берган халқнинг, унинг миллий маданияти ва ўзига хослигини намоён этувчи восита бўлмиш ўзбек тилининг ҳар томонлама ривожланишини таъминлаш, мазкур тилнинг давлат тили мақомидек салоҳиятини изчил ва тўлиқ рўёбга чиқариш-- ҳар биримиз учун конституциявий бурч ва вазифадир.

Давлат тили-- бу мустақил давлат белгиси, рамзидир. Давлат тилида қонунлар ёзилади, халқаро шартномалар имзоланади, анжуманлар ва расмий ҳужжатлар олиб борилади.

4. Ўзбекистон Республикасининг байроғи, герби ва мадҳияси. Ҳар бир мустақил давлат ўз байроғи, герби ва мадҳиясига эга бўлади. Конституциямизнинг 5-моддасида давлатимиз байроғи, герби ва мадҳиясининг ҳуқуқий асослари белгилаб берилган. Йўлбошчимиз таъкидлаганларидек, " давлатимиз рамзлари-- байроқ, тамға, мадҳия Ўзбекистон халқларининг шон-шарафи, ғурури, тарихий хотираси ва интилишларини ўзида мужассамлаштиради" ва улар ҳақида махсус қонунлар қабул қилинган. Ўзбекистон Республикасининг Давлат байроғи тўғрисидаги қонун 1991 йил 18 ноябрда, Давлат герби тўғрисидаги қонун 1992 йил 2 июлда, Давлат мадҳияси 1992 йилнинг 10 декабрида қабул қилинган.

5. Мустақил давлат пойтахти. Конституциямизнинг 6-моддасида "Ўзбекистон Республикасининг пойтахти-- Тошкент шаҳри"дир деб ёзиб қўйилган. Давлат пойтахти тўғрисидаги модда, собиқ совет конституцияларидан фарқли ўлароқ, Асосий Қонунимизнинг 1-бобида берилган. Пойтахт шаҳар-- ҳар бир мустақил давлатнинг юзи бўлиб, бир қатор хусусиятларга эга бўлади. Бу хусусиятлар қуйидагилардан иборат: давлат идоралари ва жамоат бирлашмаларининг, марказий идоралари, давлат бошлиғи қароргоҳи, давлатнинг асосий сиёсий ва иқтисодий тадбирлари амалга ошириладиган, чет эл дипломатик ваколатхоналари жойлашадиган шаҳар бўлади.

6. Мустақил давлат фуқаролиги. Фуқаролик-- ҳар қандай давлатнинг ажралмас белгиси. У шахснинг давлатга мансублигини, унга дахлдорлигини ҳуқуқий жиҳатдан мустаҳкамлайди. Шунингдек, давлат шахсни Конституцияда мустаҳкамланган ҳуқуқ ҳамда бурчлар билан таъминлайди. Фуқаролик-- бу шахс билан давлат ўртасидаги барқарор ва доимий сиёсий-ҳуқуқий алоқа бўлиб, бунда уларнинг ўзаро ҳуқуқ, бурч ва мажбуриятлари ўз ифодасини топади.

Конституция Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудудида ягона фуқароликни ўрнатади (21-модда). Бу дегани, мустақил ўзбек давлати ягона ва яхлитдир, барча фуқаролар ягона сиёсий-ҳуқуқий мақомга эга ва уларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликлари давлат муҳофазаси билан таъминланади. Йўлбошчимиз ягона фуқаролик тўғрисида тўхталиб, "икки давлат фуқаролигига мансублик... беватанлик билан баробардир",-- деган эдилар.

7. Давлат мукофотлари ва унвонлари. Ҳар бир мустақил давлат ўз мукофотлари ва унвонларини таъсис этади. Конституциянинг 78-моддасида Олий Мажлиснинг Давлат мукофотлари ва унвонларини таъсис этиш ҳуқуқи мустаҳкамланган. Ўзбекистон Республикасида Давлат мукофотлари: олий нишон "Олтин юлдуз" медали, "Мустақиллик", "Дўстлик"; "Амир Темур", "Соғлом авлод учун", "Шон-шараф", "Буюк хизматлари учун" орденлари, "Шуҳрат" ва "Жасорат" медаллари таъсис этилган. Фуқароларнинг меҳнатда кўрсатган хизматлари, давлат, жамоатчилик олдидаги ва ижоддаги самарали фаолиятларини рағбатлантириш мақсадида 30 та Ўзбекистон Республикаси фахрий унвони таъсис этилган.

Конституциянинг 93-моддасига асосан Ўзбекистон Республикасининг орденлари, медаллари, фахрий унвонлари давлат бошлиғи-- Президент томонидан берилади.

8. Миллий валюта. Ҳар бир мустақил давлат ўзининг миллий валютасига, миллий пул бирлигига эга бўлади. Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ислом Каримовнинг 1994 йил 16 июнда эълон қилинган "Ўзбекистон Республикасининг миллий валютасини муомалага киритиш тўғрисида"ги Фармонига мувофиқ, 1994 йилнинг 1 июлидан бошлаб Ўзбекистон Республикасининг миллий валютаси-- "СЎМ" муомалага киритилди.

Миллий валюта мустақиллигимизнинг муқаддас белгиси, давлатимиз рамзидир.

9. Умумхалқ байрамлари. Давлат рамзларига қонун билан мустаҳкамланган мамлакатимизда нишонланадиган умумхалқ байрамларини ҳам киритиш жоиздир. 1 сентябр-- Ўзбекистоннинг мустақиллик куни, 8 декабр-- Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси куни, 21 март-- Наврўз байрами Ватанимизнинг улуғ саналари сифатида нишонланади. Умумхалқ байрамлари давлатимиз ва халқимизнинг рамзий кунлари сифатида кўп миллатли Ўзбекистон халқига тааллуқлидир. У Ўзбекистонда барча миллат ва элатлар томонидан нишонланади ва дам олиш куни ҳисобланади.

Демак, Ўзбекистон Республикасининг давлат рамзлари фақат ўзбек давлатигагина тааллуқли бўлиб, моҳияти чуқур маънога эга шартли белгилар бадиий ифода сифатида маълум бир кўринишларда акс этадики, бундай кўриниш оҳанглар, сўзлар, табиат тасвири, ранглар, астрологик жисмлар ва бошқа турли шаклларда бўлиб, ўзбек халқининг ўтмиши, бугунги куни, унинг интилиши, орзу-умидлари, истиқболи, ғурури ва фахрини ўзида мужассамлаштиради.

Шундан, биз санаб ўтган миллий давлат рамзларимиз оламшумул воқеа, улар мустақил ўзбек давлатининг ёрқин тимсоллари бўлиб, бу тимсоллар бугунимиз, эртамиз ва буюк келажагимиз учун муносиб хизмат қилажак. Йўлбошчимиз таъкидлаганларидек, "шу рамзларни эъзозлаш-- ўзининг қадр-қимматини, ўз мамлакатига ва шахсан ўзига бўлган ишончни мустаҳкамлаш демакдир".

КОНСТИТУЦИЯ ВА ҲУҚУҚШУНОСЛИК ФАНИ

Конституциямизнинг ҳар куни ҳаётимизга кириб бориши, ҳуқуқшунослик фани олдига долзарб вазифаларни қўймоқда.

Авваламбор, мамлакатимиздаги мавжуд ҳуқуқий вазиятни ҳеч бир бўёқларсиз ўрганиш зарур. Фуқароларимиз Конституция ва янги қонунларни қанчалик билишади, қонунлар самарадорлиги қандай, ҳуқуқбузарликларнинг сабаблари нимада, фуқароларнинг сиёсий-ҳуқуқий фаоллигини оширишнинг қандай йўллари бор деган ва бошқа саволларга жавоб бериш зарур. Бунинг учун ҳуқуқ социологиясини ривожлантириш зарур. Негаки, ҳуқуқий ислоҳотлар тўғрисидаги ижтимоий фикрини ўрганмасдан туриб, ҳуқуқий тарбия ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш тўғрисидаги давлат Миллий дастурини амалга ошириш мумкин эмас, ҳуқуқий-маърифий тарғибот ишлари йўналишларини белгилаб олиш қийин бўлади.

Иккинчидан, ҳуқуқшунослар олдида турган вазифалар кўлами шунчалар кенгки, олимларимиз ва амалиётчиларимиз ўз имкониятларини бирлаштирмоқликлари лозим. Бундай мувофиқлаштиришнинг ташкилий шакли сифатида Ўзбекистон Ҳуқуқшунослари Уюшмаси бўлиши мумкин. Шундай уюшмани тузиш, олдимиздаги вазифаларни белгилаб олиш ва ҳаракат дастурини ишлаб чиқиш учун Ўзбекистон Юристларининг Қурултойи чақирилса мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Учинчидан, ҳозирги кунда Ўзбекистонда 30 та ҳуқуқшунослик фан доктори, 200 дан ортиқ фан номзодлари бор. Ҳуқуқий таълим ва ҳуқуқшуносликнинг долзарб муаммоларини тадқиқ қилиш Тошкент давлат юридик институтида, Ўзбекистон Фанлар академиясининг И. М. Мўминов номидаги фалсафа ва ҳуқуқ институтида, Ички ишлар Вазирлиги Академиясида ва бошқа бир қатор ўқув юртларида олиб борилмоқда. Ҳуқуқшуносликнинг турли соҳалари бўйича дарслик ва ўқув қўлланмалари тайёрлаш, қонун лойиҳалари ва янги қонунларга шарҳлар ёзиш, оммабоп ҳуқуқий адабиётларни яратишда олимларимиз кучларини бирлаштириш керак. Бу вазифани Ўзбекистон Фанлар академияси ҳузуридаги ҳуқуқий фанлар бўйича Мувофиқлаштирувчи Кенгаш бажариши мумкин. Кенгаш ҳуқуқшунослик бўйича номзодлик ва докторлик диссертациялари мавзуларини, илмий-тадқиқот йўналишларини чоп этадиган ҳуқуқий адабиётларни, ўтказиладиган илмий-амалий анжуманлар режаларини ҳам мувофиқлаштириши керак.

Тўртинчидан, аҳолининг ҳуқуқий тарбиясини ташкил этишда, фуқароларнинг ҳуқуқий онгини ўстиришда ва ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда бой тарихий-ҳуқуқий меросимизни ўргатиш ва давлат тилини изчиллик билан жорий қилиш алоҳида аҳамият касб этади. Бу борада ҳуқуқий меросимиз ёдгорликларини чоп этиш муҳимдир. Фикримизча, ўзбек ҳуқуқий тилининг изоҳли луғатини яратиш, ҳуқуқий қомусномани тузиш пайти келди.

Бешинчидан, ҳуқуқий тарбия-- бу умумий шахс тарбиясининг узвий ажралмас қисмидир. Шунинг учун ҳуқуқий тарбияни ахлоқий, маънавий, сиёсий, диний, меҳнат тарбиясидан алоҳида олиб бориб бўлмайди. Айни вақтда, ҳуқуқий тарбия устувор вазифалардан бўлиб, у шахс руҳияти, психологияси билан боғлиқ. Демократик ҳуқуқий давлатда Конституция ва қонун устунлиги мутлоқ бўлиши зарур. Фуқароларнинг Конституция ва қонунларни билиши, уларга риоя қилиши, қонунга итоатгўйлиги, уларнинг шахсий эътиқодига айланмоғи керак. Шунинг учун ҳам ҳуқуқий тарбия бўйича давлат дастурини ишлаб чиқиш ва ҳаётга тадбиқ этиш-- давр талабидир.

КОНСТИТУЦИЯ САБОҚЛАРИ

Ҳар бир ватанпарвар ва миллатпарвар Ўзбекистон фуқароси мустақиллик Қомусимиз-- Конституциямизни, унинг ҳар бир моддасини пухта ўрганиши лозим. Конституциямизни нафақат ўқиш, балки чуқур уқиб олиш ҳаммамиз учун ҳам фарз, ҳам қарздир. Шу боис, Конституцияга ҳурмат ҳиссини шакллантириш-- ҳуқуқий тарбия борасидаги энг устувор вазифадир. Аҳолининг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришнинг асосини Конституция руҳини аҳоли онгига сингдириш ташкил этади.

Конституцияни мустақил Ўзбекистоннинг муқаддас қонунига айлантириш-- ҳозирги давр тақозосига айланмоғи керак. Ҳар бир диннинг муқаддас китоби бўлгани каби, ҳар бир мустақил давлатнинг муқаддас қонуни-- бу унинг Конституцияси бўлмоғи керак. Бу-- биринчи конституциявий сабоқдир.

Иккинчиси, Конституция моддаларининг бевосита ҳаракатда бўлишини таъминлаш. Конституция бу бевосита амалдаги ҳуқуқ. Унинг ҳар бир қоидаси, сўзи ҳамма учун амалий ҳаракатлар дастури бўлиши зарур. Конституцияни ҳаётга тадбиқ этиш нафақат давлат идоралари ва мансабдор шахсларнинг вазифаси, балки ҳар бир фуқаро ва нодавлат ташкилотлари, оммавий ахборот воситалари вакилларининг қонуний бурчидир. Конституция талабларини бажариш, уларга риоя қилиш ҳар биримизнинг эътиқодимизга айланмоғи лозим. Ана шундагина Конституцияни бевосита ҳаракатдаги қонун деб аташ мумкин бўлади.

Учинчиси, Конституция қабул қилинган кундан қанча узоқлашганимиз сари, унинг салоҳияти ва маҳобати, улуғворлиги ва ҳаётийлиги яққол намоён бўлиб бормоқда. Бу эса келажаги буюк Ўзбекистонни барпо этишга киришган бизга катта ишонч, интилиш, қатъият ва куч-қувват бахш этади. Мустақиллик қомусимиз шу эзгу мақсаднинг ҳуқуқий кафолати бўлажак. Чунки, биз ўз истиқлол ва тараққиёт йўлимизни Конституция асосида белгилаб олдик.

Тўртинчиси, моҳият жиҳатидан Конституция узоқ муддатга мўлжалланган, илмий асосланган ва пухта-пишиқ бўлиши қатъий талаб ҳисобланади. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси инсон ҳуқуқларига, истиқлол ва ижтимоий адолат, инсонпарварлик, демократия ғоялари, халқаро ҳуқуқ меъёрлари ва тамойилларига содиқлик, келажак авлод олдида масъулият сезиш, ўзбек миллий давлатчилиги ва ҳуқуқий тажрибалари анъаналарига таяниш, демократик ҳуқуқий давлат ва адолатли фуқаролик жамиятини қуриш, халқимизга муносиб ҳаёт, тинчлик, миллий тотувлик ва барқарорликни таъминлаш мақсади билан ғоят аҳамиятлидир.

Бешинчиси, истиқлол Қомусимизнинг тайёрланиши, муҳокама қилиниши, қабул қилиниши ва изчил ҳаётга тадбиқ қилиниши бевосита йўлбошчимиз номи билан боғлиқдир. Ўзбекистон Республикасининг биринчи қонуний Президенти Ислом Каримов Конституциямизнинг асосий ташаббускори ва ижодкоридир. Ўзбекистоннинг истиқлол ва тараққиёт йўлини белгилаб берадиган йўлчи юлдуз — бу мустақиллик Қомусимиздир. Конституция мустақил Ватанимиз ва давлатимизнинг сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маданий ва ҳуқуқий ҳаётини ташкил этиш ва бошқариш учун заруриятдир.

Ўзбекистон халқ шоираси Зулфияни қўмсаб

Бундан бир неча йил муқаддам шахсга сиғиниш даврида ноҳақ жабрланиб, 1938 йил октябр ойида Тошкентда иш кўрган собиқ СССР Олий суди ҳарбий ҳайъати томонидан отишга ҳукм қилинган Хоразм вилоят партия қўмитасининг биринчи котиби Нормат Исроилов хусусида суриштириб юрганимда, қаламкаш дўстларимдан бири: "У киши Зулфия опанинг туғишган акаси бўлади, буни аниқ биламан", деб қолди. Мен ўшанда ошиқиб, элимиз ардоқлаган шоиранинг уйига қўнғироқ қилдим. У киши ортиқча овора қилмай, хонадонларига таклиф этдилар. Ниҳоят одмигина жиҳозланган, саранжом-саришта, озода хонада шоира билан узоқ суҳбатлашдик. Гап мавзуи Нормат ака хусусида бориши биланоқ, бизни жуда самимий, ўзбекона, очиқкўнгиллик билан кутиб олган Зулфия опа алланечук маҳзун бўлиб қолди. Ўшанда ўтмишнинг аламли хотиралари ҳамон тарк этмаганини сездим. Ва бир умр бу армон шоира юрагида қолишига амин бўлдим.

-- Биласизми, акамни биз жуда кам кўрардик, -- деганди у ўша кезда қўлидаги ҳужжатлар нусхасини қайта-қайта нигоҳ ташлар экан, -- Унинг бемалол юргани, биров билан бамайлихотир чой ичиб, суҳбатлашганини асло эслай олмайман. Гоҳ Тошкент, гоҳ Андижон дейсизми, хуллас уни қаерга ишга юборишмасин, ўша ерда бўларди. Хоразмда ишлаган кезлари кечагидек ёдимда. У ҳар галгидек тиним нималигини билмасди. Бутун вужуди билан ишга киришарди. Чарчашни бутунлай унутарди. Шундай беҳаловат бир шароитда ягона фарзандидан ҳам айрилди. Шунда у бутун дард-аламини меҳнатдан олди. Ҳар қадамда у ўзини юртдошларига кераклигини ... деб ўйларди. . Ҳа, акам даврнинг асл инсони эди. Ҳамиша келажакни кўзлаб яшарди. Акам ўзининг бутун борлиғини халқимиз бахт-саодатига бахшида этганди. У киши Тошкентга йиғилишлар баҳонасида келганларида ҳам бирровгина уйга кирарди-ю, яна Хоразмга равона бўларди. Ҳамон афсусдаманки, акам бизнинг Ҳамид Олимжон билан бўлган никоҳ тўйимизда қатнаша олмаган. Шу қадар унинг вақти тиғиз эди.

... Исроиловлар хонадонидагилар Норматни дам олиб юрибди, деб ўйлашарди. Ноҳақ қамоққа олишлар бироз босилгач, қайтиб келгани маълум, деган хаёлга боришарди. Афсуски, уларнинг бу умиди аллақачон чил-парчин бўлганидан мутлақо бехабар эдилар. 1937 йилнинг қора булутли кунларининг бирида бу оилага яқин бўлган бир киши ноxуш хабар олиб келди.

-- Мен яқинда Нормат акани қўлига кишан солинган ҳолда кўрдим. Аҳволи чатоққа ўхшайди. Уни Тошкентга олиб келишганини эшитиб қолдим. Балки қидириб кўрилса, қамоқхоналардан топилар, -- деди у орқа-олдига хуфёна нигоҳ ташлаб.

ДИЙДОР СОҒИНЧИ

Бу гап хонадон аъзоларининг бошига тўқмоқдек урилди. Хонадон соҳиблари ҳар нимани кутишса ҳам, Норматнинг ҳибсда бўлишини сира тасаввур қилишмаган эди. Начора, бу сўзларга ишонмасдан илож йўқ! Уни излаш лозим, холос. Кўзларида ёш, бошда паранжи, қўлида "Нормат Исроилов", деб русча ёзилган қоғозни кўтарганча меҳрибон волидаси -- Ҳадича опа тиним билмай ўғлини излади. Ўзи билган ва бошқалардан эшитган ҳибсхоналарнинг темир эшикларини неча бор тақиллатди. Лекин унинг дардига ҳеч ким қулоқ тутмай, неча бор қувиб солдилар. Шу кезда Норматни кўрдим, -- деган одамни топиш амри маҳол эди.

Шундай бўлса ҳам она қоғозни кўтарганча жумҳурият НКВД қамоқхонасининг туйнуги олдида пайдо бўлди. Унга рўбарў бўлган ички хизмат ходими аёл қўлидаги ёзувга кўз ташлар экан:

-- Бироз шошманг, -- деганча йўқ бўлиб кетди. Анча вақтдан кейин у Ҳадича опанинг қўлига араб алифбосида ёзилган икки энлик хат тутқазди. Она не кўз билан кўрсинки, бу сатрлар ўғлига тегишли эди. Унда шундай жумлалар ёзилибди: "Мен шу ердаман. Аҳволим бир нави. Ўзларинг яхшимисизлар? Синглимнинг оиласи омонми? Менга иссиқ кийимлар киритиб юборинглар".

Она оғир хўрсиниб, шунга ҳам шукур, деди. Хадича опа ўғлини топганидан севиниб ўзини қўярга жой топа олмасди. У бу хабарни тезда болаларига етказишга ошиқди. Зулфия бозорга тушиб, иссиқ кийим-бош харид қилди-да, уни онаси орқали қамоқхонага жўнатди. Орадан бироз вақт ўтиб, қамоқхонадан олинган хат сингилнинг дилини яна ғашлади.

"Ҳали ҳам мени дам олишда, деб ўйлайсизларми, -- дея зорланиб ёзганди акаси. -- Бу ерда аҳвол оғир. Мен сизлардан бор-йўғи этик ва иссиқ кийим-бош сўраган эдим", -- деб ёзилган эди хатда. Зулфия бор гапни тушунди. Демак кийим бошни беришмабдида.

Умр оқар дарё дейдилар. Ҳаш-паш дегунча орадан бир йил ўтибди. Бу орада улар хат ёзишиб турдилар. Орадан бир йил ўтгач, олиб борилган нарсаларни қабул қилмай, аллақандай ҳужжат тутқазишди. Ҳадича опа жон ҳолатда уйига келиб уни ўқитганда шу нарса маълум бўлдики, Нормат Исроилов хат ёзиш ҳуқуқидан маҳрум қилинган ҳолда 10 йил қамоқ жазосига ҳукм этилган ва СССР Ички ишлар халқ комиссариатининг Узоқ Шарқдаги лагерларидан бирига жўнатилган. Шу билан орадаги қил кўприк ҳам узилди...

Нормат Исроиловнинг ноҳақ айбланиб қамалиши унинг яқинларига ҳам салбий таъсир кўрсатди. Ўша кезда "халқ душмани"нинг дўстлари, қариндош-уруғлари ҳам НКВД назоратидан четда қолишмасди. Уларни тузум ғанимларининг ҳатти-ҳаракатлари хусусида ўз вақтида сиёсий маҳкамага "хабар" бермаганликда айблашарди. Шу боис қатағон даврида кўплаб бегуноҳ кишиларни ҳибсга олиш ва уларни бекордан-бекорга бадарға қилиш авжга чиққан эди. Аксилинқилобий ташкилот аъзоси сифатида қораланган шахснинг икки акаси -- Исмоил ва Қодир Исроиловлар ҳам ўша оғир ва мудҳиш йилларда Акмал Икромовни яхши билгани ҳамда ўз инисининг "душманлик фаолиятини фош қилмагани" учун қатағон бўлишди. Уларнинг "нохолисона" тутган йўлини муҳокама қилган фирқа ташкилоти ВКП/б/ сафидан чиқариб, масъул вазифалардан озод этди.

Ўша кезда қора булутлар Ҳамид Олимжон ва Зулфия устида ҳам бот-бот айланар эди. "Халқ душмани"нинг синглиси ва унинг куёвига ноҳақ айблар қўйилиб, уларни ҳам ҳибсга олишга кўп бор уринишган. Айниқса, ижоди барқ ураётган Ҳамид Олимжонни бебош куч билан ҳаракат қилаётган давр зулми ўз домига олганди. 1937 йил 14 октябрда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг умумий йиғилиши бўлиб ўтди. Унда шоирнинг фаолияти муҳокама этилиб, кейинги пайтда матбуотда унга нисбатан билдирилган салбий фикрлар асосий айблов сифатида намоён бўлди. Кўп ўтмай Ҳамид Олимжон миллатчи шоир сифатида уюшма аъзолигидан четлатилди.

-- Аммо Ҳамид Олимжон шундан кейин ҳам уюшманинг ялпи мажлисида иштирок этишини канда қилмади, -- дея эслаган эди Зулфия опа, -- ундан дағдаға билан мажлисни тарк этишни талаб этишарди. Мен эса юрак олдириб, ҳозир икковимизни ҳам қамаб қўйишса нима қиламиз, деган ўйга бориб, вақт борлигида хонадан чиқиб кетайлик, деб ўтиниб сўраганимда ҳам, у ўз сўзида қатъий турганди. Хуллас, 1937 йилнинг 30 августидан бошлаб то 1938 йилнинг 27 мартигача шоирнинг бирорта асари матбуотда кўринмади. Аксига олиб, менинг шеърларим ҳам босилмади. Бизнинг яқинларимизнинг қатағон қилиниши, ўз-ўзидан ижодимизга ҳам салбий таъсир кўрсатди. Ҳа, замон ана шундай алғов-далғовли эди ўшанда.

Давр сурони ҳар икки ижодкорни ана шундай синовдан ўтказди. Улар "халқ душмани" тушунчасини ҳазм қила олмаса-да, унинг кулфатига ҳар қадамда дучор бўлишарди. Акаси бадарға қилинган Зулфия ўша кезда эшик тиқ этса, юраги бир қалқиб тушарди.

Турмуш ўртоғининг ноҳақ азоб чекишини у асло истамасди. Улар ҳамфикр бўлишган Абдулла Қодирий, Фитрат, Чўлпон, Усмон Носир каби бетакрор ижодкорлар тақдирига асло бефарқ қарай олишмасди. Аммо ана шу қатағон тўлқинига дучор бўлмаслик осон кечмаслигини ҳам ҳис қилиб туришарди. Ҳарқалай улар омон қолишгани билан у кунларни шунчаки унутиб бўлмаслигини Зулфия опа кўп бор такрорларди.

Шоира қўлимга ўша йиллардаги матбуот саҳифаларида босилган акаси ва Ҳамид Олимжонни қораловчи мақолаларнинг нусхасини тутқазар экан, унинг хаёлларини яқин ўтмишда юз берган нохуш воқеалар чулғаб олганини сездим. Лотин алифбосида битилган ва 37-йилга хос бўлган қўрқувни эслатувчи мақолаларни ўқиган сари юрагим жунбушга келарди. Ҳалол ишлаб юрган, баракали ижод қилган одамни бадном қилиш ҳеч гап бўлмаган. Аксига олиб бу ҳолат айримларга ёқиб тушган, улар бундан роҳатланишган, ҳатто амалдор бўлишиб, давру давронлар суришган.

Ҳамид Олимжоннинг фожиали ўлими шоиранинг қаддини бука олмади. У асло тан беришни истамасди. Зулфия бутун аламини ижоддан олиб, тўғри йўл тутди. У ўз қалами билан қалбига икки юракни жо қилиб фарзандларининг бахти учун, она юрти, мухлислари учун тиним билмай ижод қилди. Ўтмишни унутмаган ҳолда, келажак билан юзлашди, унга умид билан боқди. Шундай ҳаётбахш туйғулар шоирага бахт-иқбол келтирган, десам муболаға бўлмас. Энг муҳими, у ўзи ардоқлаган элининг асл фарзандига айланди. Зулфияни бутун Ўзбекистон қўлда кўтаришга тайёр эди. Қолаверса, дунёнинг қайси бурчагига унинг қадами етса, шу заминга эзгулик уруғи сочиларди. Инсон учун бундан ортиқ бахт бўлмаса керак?!

* * *

... Зулфия опа билан анча вақтдан бери негадир учрашмай қўйган эдим. Акаси тўғрисидаги "Туҳмат" очерким "Ёш ленинчи" / ҳозирги "Туркистон"/ газетасида эълон қилингач, уни ҳуда-беҳуда безовта қилишни ўзимга эп билмасдим. Нозиктаъб шоирани ҳадеганда йўқлаб, унинг вақтини олмаслик пайида бўлардим.

1992 йили "Ўзбекистон" нашриётида "Қатағон қурбонлари" китобим чоп этилгач, опа билан яна учрашиш насиб этди. Чунки тўпламнинг илк саҳифалари Зулфиянинг акаси Нормат Исроиловга бағишланган эди. Эрталаб қўнғироқ қилиб, бу янгиликни айтган эдим, у ҳозироқ етиб келинг, деб қолди. Учинчи қаватдаги эшикни ҳар галгидек опанинг ўзи очди.

Шоира одатига кўра, очиқ чеҳра билан каминани бағрига босди. Оналарга хос меҳр билан юзимдан ўпиб, йўқ бўлиб кетганимдан нолиди. Мени хонага ўтказиб, ўзи чой дамлагани чиқиб кетди. Сўнг кўк чойни олдимга қўйиб, кексаларга хос улуғлик билан юзига фотиҳа тортди. Ҳол-аҳвол сўраб, оилам, ишим, ижодим билан қизиқди. Кеча унинг уйига Тошкентда ўтказилган қорақалпоқ маданият кунлари қатнашчиси, Ўзбекистон халқ шоири Иброҳим Юсупов ва истеъдодли шоира Гулистон Матёқубовалар меҳмон бўлиб келишган экан. Алламаҳалгача ўтиришибди.

Ўзим билан олиб келган китобни шоиранинг қўлига тутқаздим. Опа баён этиш қийин бўлган ҳурмат билан акамдан қолган ёдгорлик, дея китобни юз-кўзига суртди. Сўнг бирин-кетин варақлади. Китобда тилга олинган ва қатағон йилларида қурбон бўлган жами одамлар унга таниш. Барчаси билан бир вақтлар ҳамфикр, ҳамсуҳбат бўлган. Афсуски, улар жувонмарг кетишди. Ҳаёт лаззатини кўрмай, умрлари хазон бўлди. Акаси ҳам айни навқирон пайтида мангуликка бош қўйди. Ҳатто унга фарзанд ҳам насиб этмади. Шоира гап орасида акасига рамзий бўлса-да, қабр қўйиш лозим, дея фикр билдирди. Аммо бунинг учун муқаддас тупроқни қаердан олиш кераклигини ўйлаб қолди ва шу савобли юмушни биргаликда бажаришни менга таклиф этди. Афсуски, шоиранинг орзуси ушалмай қолди. Бевақт ўлим уни орамиздан олиб кетди...

Яқинда йўлим Тошкентдаги «Фаробий» қабристонига тушди. Одамзоднинг сўнгги маконига оҳиста кириб борар эканман, ғалати, аниқроғи, илоҳий бир руҳ қамраб олганди мени. Қалбимни мунгли садолар қоплади. Эътиборимни бир-бирига ўхшаш қабрлар тортади. Ёдгорлик тошларидаги бир-бирига мазмунан яқин бўлган ёзувларга беихтиёр нигоҳ ташлайман. Бу ердаги мангу уйқуга кетганларнинг барчаси таниш, зеро уларнинг баъзилари билан гаплашмаган бўлсам-да, китобларини ўқиганман. Ўз-ўзидан қадамларим оғирлаша бошлади. Оҳиста одимлашга ҳаракат қиламан. Хаёллар эса уларнинг ҳаётлик пайтига етаклайди. Қабрлар оралаб юрарканман, кўз ўнгимда уларнинг сиймоси гавдаланарди.

Ички ўтинч билан Зулфия опанинг ҳали биз кўникиб улгурмаган қабрига яқинлашиб, дўппайиб турган қора тупроқ остида ётган инсон хотираси учун бир зум сукутга чўмдим. Қабр пойига ўтириб, тиловат қилар эканман, ҳар галги учрашувдаги майин табассуми, оҳиста сўзлари бирин-кетин кўз ўнгимдан ўтаверди. Шу дамда Зулфия опа бамисоли мен билан яна дийдорлашаётгандек. Дафъатан унинг овози қулоғимга чалингандай бўлди. Инсон ҳеч қачон дийдор соғинчидан маҳрум бўлмасин! Шу туфайли бизни хотира ҳуқуқи бир умр тарк этмайди. Ўтмишимизни, шу аснода бизга яқин бўлган, борингки, оламдан ўтган барча яхши одамларни эслаганимиз сари марҳумлар руҳи шод бўлиб, қалбимиздаги эзгулик чечаклари янада кўпроқ чирой очишига шак-шубҳа йўқ! Модомики шундай экан, яхши инсонларни ҳар доим қўмсаб, уларнинг хотирасини ёд этмоқ инсоний бурчимиздир. Зеро, шоиранинг ўзи башорат қилганидек:

Миннатни ўйламай тебранган қалам,
Авлодлар қалбидан ўчмас ҳеч қачон!

Ислом УСМОНОВ

ОШУФТА ДИЛЛАР

"Дунёни гўзаллик қутқаради" деган адиб нимани назарда тутган экан, билмадим. Аммо гўзалликка ошуфта диллар фақат ва фақат гўзаллик яратишига Самарқанд вилоятининг Каттақўрғон туманидаги "Сардор" кичик корхонасига кириб борганимда яна бир бор иймон келтирдим.

Ўттизга яқин чевар қўлнинг ҳаракатларини оддий кўз билан илғаб бўлмайди. Заррин матоларнинг рангоранг жилоси кўзларни қамаштиради. Кираверишдаги столга мук тушганча газламага нақш банд қилаётган гулогун қизнинг ҳаракатларини кузатиб лол қолдим. Остонада туриб қолганимни кўрган қизлардан бири "Устоз" дея мураббий опага қаради.

Чевар қизнинг ҳам фахр, ҳам ҳурмат ҳисси тўла мурожаатиданми ё ўз ишидан бир зум бўлсин бош кўтариб устозига тикилган нигоҳидаги меҳру муҳаббат нуриданми, юрагим бир орзиқиб кетди. Чунки халқимиз азал-азалдан илму ҳунарнинг, устозлар қадрини ҳамиша юксак тутишган. Ёшларга илму ҳунар ўргатувчилар ҳам шу буюк каломнинг бор масъулиятини ҳис қилиб иш тутганлар. Ўттиз нафар қизга зардўзлик касбини сидқидилдан ўргатаётган Офтобой Ҳамидова ҳам ана шундай устозлардан бири экан.

Офтобой бизга шогирдлари тайёрлаган зардўзлик намуналарини кўрсатаркан, ғурурдан кўзларида нур балқди. Унинг ҳолатини тушунса бўлади. Офтобойнинг қўлига нина ушлаб, зардўзлик қила бошлаганига йигирма йилдан ошган. Бир вақтлар уста зардўзлардан бу ҳунарнинг сиру асрорини ўрганиш иштиёқида ёнган Офтобойнинг ўзи бугун тумандаги зардўз қизларнинг устози. Кечаги шогирднинг бугунги кунда уч юздан ортиқ моҳир қўлли шогирдлари бор.

Лолахон Офтобойнинг энг қобилиятли шогирдларидан бири экан. Унинг қўли-қўлига тегмайди. Биз билан суҳбатлашаётганда ҳам кўзларини тикаётган ишидан узмади. Саволларимизга қисқа-қисқа жавоб берган ҳолда ишини давом эттираверди. Қизларнинг ишига халал бермаслик учун Офтобой билан биргаликда кўргазмага қўйилган зардўзлик намуналарини кўздан кечира бошладик. Офтобойнинг ўзи уларни бирма-бир изоҳлаб берди:

-- Кўргазмага қўйилган йигирмадан ортиқ жиҳознинг ҳаммасини шу қизларимиз тикишган. Мана бу зардўзи ковуш, жилоси кўзингизни оладиган халату нимчаларни, тиллоранг товланувчи попукли дўппини кийиб таъзимга бош эгган келинга кимнинг ҳаваси келмайди, дейсиз. Ҳар бир гули бир санъат асаридек товланиб турган зардўзи ёпинчиқ ҳам, чойдону қошиқдонлар ҳам, уй-рўзғор ишларида ишлатилувчи бошқа жиҳозлар ҳам келинларимизнинг уйларини гўзал қилиб туришига шубҳа йўқ.

Офтобойнинг шогирдлари тиккан ишларни бамисоли гулзорни томоша қилгандек мириқиб томоша қилдик. Қуёшнинг ўткир нурларига узоқ тикилиб бўлмаганидек, бу зарнигор нақшларга кўнглимиз тилаганча узоқ тикилиб туролмадик. Нақшлар жозибаси, гуллар ранго-ранглиги, заррин ипларнинг нозик жилоси кўзларимизни қуёш нурлари янглиғ қамаштириб юборди.

Хайрлашув чоғида Офтобой келгуси режалари ҳақида ҳам гапирди:

-- Ҳозирги кунда корхонамизда ўттиз нафар қиз ишлайди. Аммо зардўзлик ҳунарини эгаллашни хоҳловчилар жуда ҳам кўп. Худо хоҳласа, келгусида корхонамизни яна ҳам кенгайтириш, иш ўринларини кўпайтириш, аждодларимиздан мерос бўлиб қолган бу ҳунарни кўплаб ёшларга ўргатиш ниятимиз бор.

Гўзаллик яратаётган Офтобой ва унинг шогирдларига "Илоё, ниятингизга етинг" дея, тилак билдирганча хайрлашдик.

Темир ҚУРБОН

Гулчеҳра Жамилованинг "Қизингиз балоғат ёшида" сарлавҳали мақоласини ўқиб

("Туркистон" 22 октябр.)

ЯНА... ҚИЗЛАР ҲАҚИДА

Ҳаёт-- энг буюк мактаб. Фарзандлар тарбиясида у хоҳ ўғил, хоҳ қиз бола бўлсин ота-онанинг роли катта. Ҳар бир ота-она ўз фарзандининг келажагини ўйлайди. Керак бўлса бутун умрини, борлиғини фарзандларига бағишлайди.

Одамнинг ёши улғайган сайин фикри тиниқлашиб, оқ-қорани ажратадиган бўлади. Ёшликдаги хато ва камчиликларни тушиниб боради. Ёшларга тўғри йўл кўрсатиб, тўғри маслаҳат бериш катталарнинг бурчидир.

Қиз бола тарбиясида, айниқса, онанинг ўрни, вазифаси каттадир. Чунки отага нисбатан она қиз бола билан кўпроқ мулоқотда бўлади.Ҳар бир она ўз фарзандининг хулқини, ҳатти-ҳаракатини сергаклик билан кузатиб бориши керак. Чунки, ҳар бир ўспириннинг балоғат ёшида ҳам руҳан, ҳам жисмонан ўзгаришлар содир бўлади.

Балоғат ёши аслида муҳаббат ёши ҳисобланади. Бундай пайтда ёшларнинг дунёқараши ўзгаради. Ҳаётга, одамларга бўлган муносабати шаклланиб боради. Оналар қизлари билан она-бола эмас, балки яқин дўст, сирдош сифатида муомала қилишлари керак. Акс ҳолда қиз бола онадан сир сақласа хатоларга йўл қўйиши мумкин. Баъзи аёллар болаларига қаттиққўллик билан тарбия бермоқчи бўладилар. Фарзандларининг юрагига кириб боршни, улар билан сирлашишни билмайдилар. Фарзандларига ўз ҳукмларини ўтказмоқчи бўладилар.

Менинг фикримча қаттиққўллик болаларни сир яширишга мажбур этади. Улар сирларини оналарига эмас, балки яқин дўстларига айтишга ошиқадилар. Ваҳоланки, ҳар бир инсон учун онадан яқин дўст, ишончли сирдош бўлмаса керак. Она билан бола ўртасидага кўринмас девор ёшлар ҳаётида кўпгина чигалликларни вужудга келтиради.

Табиийки қайси даврада бўлманг, гап ёшларга бориб тақалади. Сабаби ёшлар ҳамиша катталар назарида. Уларнинг баъзилари ҳозирги қизларда ибо йўқ деса, бошқалари йигитларда мардлик етишмайди, дея ёшларга баҳо беришади.

МУҲАББАТ — АФСОНА ЭМАС

Шундай йиғинларнинг бирида бўлганимда аёллардан бири қизини мақтаб кетди: "Менинг қизим жуда фаросатли, ҳамма ишни дўндириб бажаради. Нон ёпиш дейсизми, овқат қилиш дейсизми ундан ўтадигани йўқ. Борган жойида тиниб-тинчисин деб ҳамма юмушларни ўргатганман. Жойидан чиқса бу йил албатта узатаман."

-- Ия, Қумрихон узатиш ниятингиз бор экан, нега яқинда келган совчиларни қуруқ қайтардингиз. Яхши бола эди, бўлажак куёвингиз--деди аёллардан бири.

--Ҳа, ордона қолсин, -- деди Қумрихон -- Ўша ота тарбиясини кўрмаган етимча учун ўстирибманми қизимни. Эшитмаганмисиз , ота тарбиясини кўрмаган йигитга қиз берма, она тарбиясини олмаган қизни келин қилма деган гапни.

-- Қизингиздан сўрадингизми, балки улар бир-бирларини ёқтириб қолишгандир.

-- Вой, нималар деяпсиз, ўргилай. Қиз бола ҳаётда ким яхши, ким ёмонлигини қаердан билсин. Қолаверса мен хўжайинман унга. Оилада менинг гапим икки бўлгани йўқ ҳали. Муҳаббатга келсак, кимга тегса муҳаббат ўша-деди қатъиян аёл.

-- Ҳато қиласиз,--деди суҳбатдош аёл.

-- Йўқ, сиз хато қиласиз, қиз меники, кимга хоҳласам ўшанга узатаман -- деди Қумрихон.

Орадан кўп вақт ўтмай аёл қизини ўзи орзу қилгандек бой-бадавлат хонадонга унаштириб қўйди. Қиз онасига қанча зорланмасин она ўз сўзида туриб олди. Тўй куни белгиланди. Лекин, афсуски, тўй азага айланди. Қиз ўз муҳаббатига содиқ қолиб ўзини халок этди. Демак, ҳақиқий муҳаббат эртакларда эмас, балки бизнинг давримизда ҳам бор экан. Буни афсонага йўймаслик керак.

Ғафлатда қолган она қизига ҳамма юмушни ўргатган. Унинг бахтли бўлиши учун вақтини аямаган. Лекин бир сония унинг қалбига қулоқ солишни ўзига эп билмаган. Кутилмаганда бу фожеа она кўзини очди. Афсуски энди кеч. У энди армондан ўзга ҳеч нарса эмас.

Юқорида таъкидлаганимиздек беш қўл баробар эмас. Биров бой куёвни орзу қилса, яна биров сепли келинни орзу қилади. Фарзандларнинг муҳаббати иккинчи даражали бўлиб қолаверади.

ЮРАГИНГИЗ ТОШДАНМИ...

Нодирахон ая ҳам келин туширди ҳамда қизини турмушга берди. Кўринишидан ўзига тўқ хонадондан қудаларнинг кўнгли тўлмади. Ҳеч вақт ўтмай ёш оилага дарз кетди.Боиси Нодирахон ая қизига яхши сеп қилмабди. Зебу-зийнатлари ҳам кам эмиш.

-- Тилло буюмсиз келин, келинми? -- дейди ҳар гапида қайнона. Арзимаган баҳоналар кундалик жанжалга айланди. Келин қайнонанинг тинмай камситишларига дош беролмай, муҳаббатнинг меваси бўлмиш бир боласи билан ажрашиб кетди. Куёв келиннинг орқасидан бир неча марта борди. Ярашмоқчи бўлди, лекин ҳар гал куёвнинг онаси бунга қаршилик қилди. Онанинг кўнгил майли, хатоси билан бир гўдак ота меҳридан жудо бўлди. Бойлик гўдак шодлигидан афзал кўринди бу аёлга. Ваҳоланки, вақт ўтиши билан мол-дунё, тилла тақинчоқларнинг ўрни тўлиб кетар, лекин юрак кемтикларини ким тўлдиради. Бола улғайган сайин унинг армонлари ҳам улғайиб бормасмикин. Мол-дунё, бойлик ҳақида ўйлаган она наҳотки боласини тақдирини ўйламаса. Унинг бағридан фарзандини қўпориб ташласа. Бундай оналарнинг юраги ёки тошданмикин? Сиз нима дейсиз?

ЭТНИ ТИРНОҚДАН АЙИРИБ БЎЛМАЙДИ

Яқинда тутинган бир опахонимникига кўргани бордим. Анчадан бери кўришмаган эдик, уёқ-буёқдан гаплашиб суҳбат яна ёшлар тўғрисида бўлди.

-- Эҳ, нимасини айтасиз, синглим, келиндан толейим йўқ экан. Ёшим бир жойга бориб қолган бўлса-да қўлим косов, сочим супирги. Шу ниятда келин қилганмидим. На уй-рўзғор тутишни билади, на овқат қилишни. Майли ҳаммасига кўндим. Келин ҳам ўз фарзандим деб ўз боламдек бағримга олиб билмаганларини ўргатдим. Яхши гапирдим. Барибир біровнинг боласи ўз болангдай бўлмас экан. Ёлғон-яшиқ гаплар билан ўғлимни йўлдан урди. Охир оқибат ўғлим биз билан гаплашмай қўйди. Мана бир неча ҳайит ўтди. Боламни бағримга босгим, қучгим келади. Лекин у ҳар сафар мендан юз ўгиради. Ахир мен онаман. Бундай кўргиликка қандай чидайман. Емай едирдим, киймай кийдирдим. Ўқитиб олий маълумотли қилдим. Кўнглига қарадим. Қаттиққўл бўлганимда балки ҳурматимни жойига қўйган бўлармиди.

Аёл қаттиқ хўрсиниб кўзларига ёш олди. Мен унинг ёш тўла мунгли кўзларига боқар эканман, она учун бундан оғир жазо бўлмаса керак , деб ўйладим. Наҳотки одамзод шунчалар ўзгарса. Ўз онасини шунчалар хўрласа. Ўқиган, оқ-қорани таниган бу йигит онасининг кўнглини ололмаса.

Борди-ю она айбдор дейлик, фарзанд муаммони одил ҳал қилиши керак.

Фарзанд ота-она учун ҳамиша ёш бола. Бир оғиз кечирим сўраса катталигидан тушмайди, аксинча, оналик меҳри товланиб фарзандини ҳар қандай гуноҳидан кечади. Чунки эт билан тирноқни айириб бўлмайди-ку...

ОЛТИН ОЛМА -- ДУО ОЛ

Автобусда кетаётиб беихтиёр ёш келинчакнинг дугонасига зорланиб гапираётганини эшитиб қолдим.

-- Ишга чиқмоқчиман, дугонажон-- деди у.

-- Ўзи нимага бўшаган эдинг? -- сўради дугонаси.

-- Нимага бўларди, қайнонамнинг касрига-да. Касал эмишлар.

Ёлғондака ҳушидан кетиб, оғзи кўпириб ётибди. Нима мен унинг служанкасиманми, касалини боқиб. Она эриминики. Керак бўлса ўзи ишдан бўшаб, онасини боқиб ўтирсин. Минг сўм топсам ҳам ҳарна . Ўзимга упа-элик оламан.

Мен келинчакнинг гапларини эшитиб, бунча калтафаҳм бўлмаса дедим. Яхши келин оила сирин кўчага олиб чиқмайди. Қолаверса ҳеч ким касалликни соғинмайди. Қарилик ҳар кимнинг бошида бор.

Ажаб эмас бу гўзал келинчак ҳам вақти келиб қайнонанинг аҳволига тушса.

Қиссадан ҳисса шуки, азиз аёлларимиз фарзандларининг қалбига йўл топсалар. Уларнинг оиласи мустаҳкам бўлишида ҳар иккала томон ёшларнинг билмаганини ётиги билан ўргатсалар мақсадга мувофиқ бўларди.

Ёшлар ҳам ўз навбатида ота-онани муқаддас билсалар.

Ҳурматларини жойига қўйсалар нур устига аъло нур бўлур эди. Ота-она ғанимат, уларнинг кўнгилларини кўтариб дуоларини олиш керак. Халқимизда "Олтин олма дуо ол -- дуо олтин эмасми" деган мақол бор. Қизларимиз қайнона-қайнотанинг хизматини қилиб дуоларини олса кам бўлишмайди. Буни ҳар биримиз фарзандларимизга уқтирмоғимиз керак.

Гулноза АҲМАДЖОНОВА,
"Туркистон" мухбири

ЯНГИ НАШР

"Камолот" жамғармаси Самарқанд вилояти бўлими хайрли ишга қўл урди. Жамғарма "Садоқат" номли газетанинг илк сонини босмадан чиқариб, муштарийлар ҳукмига ҳавола этди.

КЎРИК-ТАНЛОВ

Самарқанд вилоят бўлимида "Сиз ҳуқуқни биласизми?" деб номланган кўрик-танлов бўлиб ўтди. Ундан кўзда тутилган мақсад ёшларнинг ҳуқуқий билимини, маънавий баркамоллигини ошириш, керакли маслаҳатлар бериш. Вилоятда бошланган кўрик-танлов туманларда давом эттирилади. Ғолиблар аниқланиб, қимматбаҳо совғалар билан тақдирланади.

Л. СУВОНОВ,
«Туркистон» мухбири

НИШОНА СОН

"Камолот" жамғармаси Хоразм вилояти бўлими бошқарувининг газетаси ўзининг илк нишона сонларидаёқ хоразмликларнинг диққат-эътиборини тортди. "Баркамол авлод" деб номланган ушбу нашр вилоят ёшларининг бугунги ҳаёти ҳақида ёритилган долзарб мақолалари билан газетхонларда зўр қизиқиш уйғотди. Улар газетанинг келажагига умид ва ишонч билан қарамоқдалар.

"Камолот" янгиликлари

ҲАШАР КОНЦЕРТ

Вилоятда бу йилги пахта йиғим-терими мавсумида ўз ҳиссаларини қўшаётган миришкор ҳашарчилар орасида Фарғона шаҳар саноат техникуми талабалари ғолибликни қўлга киритдилар. Ғолибларнинг ғайрат-шижоатларини муносиб тақдирлаш мақсадида ҳашар концерт уюштирилди. Ушбу қизиқарли тадбир "Камолот" жамғармасининг вилоят бўлими, вилоят телерадиокомпаниясининг "Камолот" студияси ҳамда таниқли санъаткорлари ҳамкорлигида ўтказилди. Илғор ҳашарчиларга "Камолот" чиларнинг махсус совғалари топширилди.

Хусниддин ШАКАРОВ

Исфандиёр

Қасам

(ТАРИХИЙ САРГУЗАШТ РОМАНДАН ПАРЧА)

(Давоми. Аввали ўтган сонларда)

Гулрухсор эрининг қошида тиз чўкиб турар, унинг меҳрибон кўзлари ўтдай чақнар, суюкли тўрасининг ҳар қандай эркалиги, инжиқлиги ва истагини бажо келтирмоққа ҳозиру нозир эди.

-- Сен мени ипакойим форсга айлантирмоқчисан чоғи? -- деди Спитамен бир қўли билан завжасини қучганча, иккинчи қўли билан пиёлани унинг лабларига теккизиб. -- Ҳар қандай гўзал ҳаракат сенга форсларни эслатади-а?

Гулрухсор пиёлани гиламга қўйиб, эрининг бошини тиззасига олди.

-- Сўровимга жавоб бермадинг?

-- Билмадим, -- кўзларини юмди Спитамен. -- Мен фақат бир нарсани ўйлайман: она юртим ҳаммаёқда изғиб юрган очофат қашқирлардан қачон озод бўларкин?

У миясига урган кайф таъсириданми, сархушланиб сукутга ботди. Иссиқ ҳаво тўлқини кўксидан оқиб ўтди, майда қон томирларигача ҳароратга чулғади. Гулрухсор эҳтиёткорлик ила оёғини бўшатиб, эрининг ёнига чўзилди.

-- Искандар Тангрининг ўғли дейишади, -- деди бир мунча вақтдан сўнг Гулрухсор.

Спитамен кўзларини очди:

-- Искандар кимнинг фарзандилиги менга қоронғу. Лекин улуғ саркардалиги ғалабаларидан аён.

-- Бу улуғ саркарда тез орада бутун дунёни олади, -- нохос қизишиб гапирди Гулрухсор.

-- Деярли олиб бўлди, -- кулди Спитамен.

-- Наҳот сен хотиржам ўтираверасан? -- деди Гулрухсор қичқиргудай оҳангда яна туриб, чордона қуриб ўтираркан. -- Наҳотки сен бутун Сўғдга эга чиқиш ўрнига номаълум бир зотга осонликча йўл берасан?

-- Аввало Искандар номаълум зот эмас, туғилганидан буён шоҳ, ўзинг ҳам ҳозиргина уни Тангри фарзанди дединг-ку. Шундай эмасми?

-- Спитамен!

-- Мен нафақат унинг форсларни мажақлашига йўл қўйиб бераман, -- у ёнбошига ағдарилар экан, кўзлари чақнаб кетди, -- мен бугун куч-қудратим билан юнонлар шоҳига кўмак бераман, токи менинг тупроғим озод бўлсин.

Унинг овози кутилмаганда баланд пардаларга кўтарилиб, ҳатто қаҳрли , шижоаткор оҳанг касб этди.

--Ҳали шундай вақт келадики, форслар барча ҳақоратлари учун хун тўлайди. Ўз қони билан тўлайди.

У яна сукутга толди, чалқанчасига ётиб, ўнг қўли билан кўзларини ёпди. Гулрухсор унинг сочларини авайлаб силар экан, лабларини йигитнинг мушакдор кўксига босди.

-- Нега сен форсларни ёмон кўрасан? Бесс сенга ҳамиша хушмуомалада бўлиб келган-ку? Ҳеч қачон илтимосингни ерда қолдирмаган бўлса... Мен сизларни яқин дўст, деб ўйлардим. Ё фикрим нотўғрими?

Спитамен "ҳм" деб қўйди ва кўзларидан қўлини олди:

-- Ҳеч қачон ит бўрига ошна бўлолмайди, -- деди у. -- Итнинг бўридан фарқи шуки, унинг хўжайини бор, эгаси уни урса ҳам қўлини ялашга мажбур. Сен... сени тушунолмай қолдим!

-- Яхши, яхши, -- рози бўлди Гулрухсор. -- Мен ақли кусир аёлман. Сўзларимни унут. Ҳаммасини ёддан чиқар! -- деди у шивирлаб, эрига маҳкам ёпишар экан, унинг танаси Спитаменни печак гулдай ўради ва сархуш титроқ унинг борлиқ вужудини қамради.

Спитамен завжасини маҳкам бағрига босди.

-- Форслар, юнонларнинг шоҳи билан нима ишимиз бор. Энг муҳими сен ва мен бормиз. Сен ва мен! Шундай эмасми, Спитамен, жоним, ёлғизим, кўз очиб кўрганим!..

Гулрухсор қимир этмай кўзларини юмиб ётган эрига бахтиёр тикилди. Кенг пешонасида тер томчилари пайдо бўлди. У завқланиб куларкан, терни кафти билан артди:

-- Меникисан-а? Меники! Ёлғиз меники! Ҳеч ким бизни ажратаолмайди.

-- Наҳотки бирор кас орамизда чақиртиканак бўлиши мумкин, азизим?

-- Спитамен, бу ердан бош олиб кетайлик?

-- Қаёққа?

-- Бош оққан томонга! Чўлгами, тоққами... барибир. Форсу юнонлардан, золимлардан нарироқда юрайлик! Ҳеч кимни кўргим йўқ! Қўрқаман, бошимизга қандайдир мусибат тушишини олдиндан сезаётгандайман. Шу боис ҳам доим хавотирдаман.

-- Уруш бўлади, деб қўрқаман! -- хўрсинди Спитамен. Юзи қорайиб кетди. -- Бошимизга қандай мусибат тушиши менга қоронғу. Ортиқча бундай яшаб бўлмайди. Оғриқ тишнинг баҳридан ўтмоқ даркор.

-- Ёғий даврасидан ёр излама, Спитамен!

-- Юнонлар енгилмас форсларни мажақлаб ташлашди. Бизнинг ота буваларимиз орзу қилишган, фақат тушларида кўришган кунни форслар бошига юнонлар сола билади. Шундай долзарб паллада нечун мени узлатга ундайсан?

-- Ўзингни бос, Спитамен! -- Гулрухсор ўзини эрининг қучоғига отди.

Лекин Спитамен беозоргина хотинини ўзидан итарар экан, бир мунча муддат унинг қадрдон, ҳушбичим чеҳрасига тикиларкан, кўзларидаги маънони ўқимоқчи бўлди. Гулрухсор эрининг ўткир нигоҳига дош бериб, фақат аёлларга хос эҳтирос ила Спитамен ботинида бош кўтарган туйғулар силсиласини кузатаркан, яна унинг кўзларида қайноқ меҳр уйғонди, енгил тортиб пичирлади:

-- Спитамен, нималарни ўйлаяпсан?

У хотинининг қўлларини силади.

-- Гулрухсор, ростини айт, менга аввалгидай ишонасанми, қаерга борсам мен билан ҳамроҳ бўласанми?

-- Спитамен! -- қичқирди ўрнидан ирғиб турган Гулрухсор.

Эрининг қўллари уни маҳкам ушлаб қолди.

-- Ҳаёт-момот санами қудратли Аноҳит бошимизга соладиган иссиқ-совуқ кунларни бирга баҳам кўришга тайёрмисан?

-- Бу сўровингнинг боиси не, Спитамен? -- деди аёл хавотирга тушиб. Унинг юраги жароҳатланган эди. Наҳотки мен муҳаббатимга шубҳа туғдирадиган саъй-ҳаракат қилдим? Наҳотки жуфти ҳалолинг шаънингга исноод келтирадиган бирор хатоликка йўл қўйди?

-- Спитамен хотинининг ҳаяжонли дил изҳорини эшитаркан, бошини маъюс чайқади:

-- Ундай эмас, жоним! Ундай эмас!

-- Наҳот муборак олов бизни бир умрга қовуштирмади? -- қизғин гапини давом этди Гулрухсор, унинг овози янграр, кўзлари бежоланиб олов-оташ бўлиб ёнар, Спитаменнинг ўтли нигоҳи унинг юзларини қамрагач, Гулрухсор яна юввош тортарди. -- Сенинг авлодинг оқсоқоли бўлмиш бобокалон наҳотки Улуғ Саошинг номидан фотиҳа бермаган бўлса?..

Спитамен жилмайиб, яна бошини чайқади:

-- Гулрухсор, азизам, мен сени ҳеч нимада айблаётганим йўқ-ку.

-- У ҳолда нега даб-дурустдан, изимдан борасанми, деб сўрадинг? Демак, ўз жуфти-ҳалолингга ишонмас экансан-да?

-- Шунинг учун сўрадимки , -- оҳиста кулиб юборди Спитамен, -- баъзан мен сенга ўзимдан ортиқроқ ишонаман! Шундай бўлгач ...

-- Нима бўпти? -- Гулрухсор хам кулиб юборди.

-- Мен ҳам сенга ўзимдан зиёд ишонаман. Агар менга "ўл" десанг, жонимни беришга тайёрман. Чунки сен бу сўзни шунчаки айтмайсан. Сенинг гапинг мен учун қонун.

-- Гулрухсор!

-- Имонинг комил бўлсин. Мен биламан. Сен хохлаганча бўлади.

Ҳаммаси! Бошқача бўлиши мумкин эмас. Сенга Худо ёр бўлади.

Ҳеч ким, на Доро, на Бесс, на Искандар сени Тангри карамидан бенасиб қила олади.

-- Биз юнонлар билан бирлашмоғимиз жоиз, -- алам аралаш ёзғирди Спитамен. -- Йўқса Ахеменидлар истибдодидан қутулолмасмиз!

-- Эҳтиётсиз сичқон мушукка ем бўлади, деб ўзинг айтардинг-ку!

-- Таёқ ҳам жонга оро кирмайдиган онни пойлаб ўтиргунча хипчинни ишга солиб қолмоқ жоиз.

-- Шу гапларни сен айтаяпсанми, Спитамен? -- хитоб қилди Гулрухсор. -- Мен ўз эримни таниёлмаяпман.

Спитаменнинг нигоҳида совуқ учқун чақнади.

-- У ўз завжасидан бўлак ҳамма нарса ҳақида ўйлаши мумкин! -- Гулрухсор гап мавзусини кескин ўзгартирди. -- Наҳотки шунчалик қариб қолган бўлсам?

-- Гулрухсор! -- деди Спитамен ўпкаланган оҳангда.

-- Ҳа, ҳа, ҳа! -- мағрур бошини кўтариб, истиғно ила эътироз билдирди аёл. Барча аёллар каби у момоқалдироқ четлаб ўтганини сезгач, бошлаб қўйган ўйинини яна давом эттирди. -- Биз юнонлар, форслар, нотайин балолар ҳақида истаганча гапиришимиз мумкин. Фақат муҳаббатимиз ҳақида оғиз очмаймиз. Ё мен ноҳақманми, жоним?

Спитамен савол номига берилганини тушуниб, индамади. Жўн саволга жавоб чиқора. У эрининг муҳаббатини билади, шунинг учун Спитамен хотинига жилмайиб қаради, холос. Гулрухсор ҳам эрининг нигоҳидан таърифга сўз ожиз ҳадсиз қизғин севгини кўриб жилмайди. Бу муҳаббатни беҳисоб садоқатли, чинакам севгига гирифтор юракнинг ҳис қилиши мумкин. Гулрухсор мужаз вужудида бу эркакка нисбатан нохос уммондек чексиз ишқ туйди, бу оддий миннатдорчилик туйғуси бўлмай, оташин ҳаёт-момот туйғуси эдиким, у кўксини портлатадиган даражада сиртига отилар, агар яна жиндай ўзини тийса, бу севги уни ўғрик ўзини парча-парча қилиб ташлайдигандай эди.

-- Сени тушиниб турибман, Спитамен! -- деди Гулрухсор овозидаги титроқни босишга уриниб. -- Менимча, Искандар садоқатингни муносиб баҳолаб, сени ярим жаҳонни забт этган шоҳнинг ҳимматига яраша муносиб тақдирлайди.

-- У яна нималардир демоқчи бўлди-ю, лекин Спитамен хотинининг қўлини маҳкам қисиб, гапиргани қўймади.

-- Гулрухсор.

-- Қулоғим сенда, жоним.

-- Онт ич.

-- Менга ишонмайсанми?

Дунёдаги ягона суянган тоғи бўлмиш эркакнинг шубҳасидан аёлнинг қошлари чимирилди, юзи синиқди.

-- Ишонаман! қатъий жавоб берди Спитамен хотинининг иззат нафсига текканини пайқаб. -- Ишонаман, лекин ўз қулоғим билан эшитгим бор.

-- Яхши, -- рози бўлди кутилмаганда Гулрухсор.

У пешонасига тушган соч толаларини ортига ташлаб, қаддини тиклади, сўнгра оёқларини бирлаштириб, фидойиларча тиз чўкди:

-- Эшитиб ол! -- унинг кўзлари қаёққадир олис кенгликларга, тасаввурга сиғмас мавҳум уфқларга аламли тикилди. -- Мен...' Гулрухсор ... Спитаменнинг хотини, унинг хонадонидаги шамчироғи, соқчиси онт ичаман. Ҳукмдорим, эрим, Она-ер, осмон, сув, муҳаббат илоҳаси Анахит ва дунёдаги барча тириклик манбаи ҳаққи сўнгги нафасимгача Спитамен билан бирга бўлишга қасамёд қиламан! -- У зўрға нафас оларди. -- То тирик эканман, юрагим, танам ҳатто ютажак нафасимни ҳам сенга туҳфа этаман! Магар Анҳра Майннинг зулмат салтанатига мендан аввалроқ сафарга отлансанг, ўз қўлларим билан кўзларингни юмаман, дорилбоқо сафари йўлида тўзғиган сочларингни тарайман, сўнгра ўзим бамайлихотир жон бераман. Ёруғ дунёни тарк этаётганингда, кўзларинг фақат менинг юз-кўзларимни кўражак. Бу дунёни мен аввалроқ тарк этсам, илтижоим шуки, кўзларимни ўз қўлларинг-ла юмгин. Сенга мангу содиқ бўлишга қасам ичаман!

-- Мен ҳам қасамёд қиламан! -- тантанавор оҳангда такрорлади Спитамен.

-- Агар мен ўз қасамимни бузсам, ўз бурчимни бажаришга қўлларим калталик қилса, қудратли Анахит тангрилар Тангриси, ҳукми мутлоқ Ахуромазданинг беаёв жазосига гирифтор бўлай. У дунёю бу дунё юзим қаро бўлсин, рўшнолик кўрмайин.

У сукутга чўмди. Бўзарган юзига аста қизиллик югирди. Яна эрига тикилди:

-- Кўнглинг жойига тушдими?

-- Мен бугуноқ, кун ботган заҳотиёқ суюмли Скунхан Анахит шарафига қурбонлик қиламан.

-- Энг суйган арғумоғингни-я? Ҳазиллашмаяпсанми?

-- Мен фақат бир бор гапираман, -- деди Спитамен қатъий. Кейин жилмайганча, қўшимча қилди: -- Тулпоримнинг қони бизнинг бу қасамёдимизни янада мустаҳкамласин.

Чодирга гулханда пиширилган қўзи гўшти солинган улкан патнисни кўтарганча хизматкор кириб келди.

-- Сенга нима бўлди, Спитамен? -- деди Гулрухсор хизматкор чиқиб кетгач.

Спитамен жимгина бир бурда гўштни кесиб, пичоқ учига илганча хотинига узатди.

(Давоми бор)

Навоий шаҳри республикамиздаги энг ёш ва гўзал шаҳарлардан бири. Суратда: шаҳар бозори.

А. ГЕРАСИМОВ фотоси

ТРАНСПОРТ ВА БОЛАЛАР

Тошкент шаҳар Ички ишлар Бош бошқармаси Давлат автомобиль назорати бошқармаси бошлиғи, милиция подполковниги М.ЮСУПОВ билан мулоқот

-- Маҳмуд Ҳамидович, йўл-транспорт ҳодисалари кўпчиликни ташвишга солаётган муҳим муаммолардан бири ҳисобланади. Баъзида бундай нохуш ҳодисаларга ўн гулидан бир гули очилмаган болалар ҳам учраб жабр тортаётганининг гувоҳи бўламиз.

-- Одамларнинг узоғини яқин, оғирини енгил қилаётган транспорт воситаси кўпгина қулайликлар туғдириши билан бирга, бир қанча муаммоларни ҳам вужудга келтирмоқда. Булардан энг ташвишланарлиси йўл-транспорт ҳодисаларининг салбий оқибатларидир. Биргина 1997 йилнинг ўтган ўн ойи мобайнида Тошкет шаҳрида 1979 йўл-транспорт ҳодисаси юз бериб, шулардан 540 таси бевосита болалар иштирокида содир бўлган.

Болаларни нохуш йўл транспорти ҳодисаларидан асраш учун олиб борилаётган кенг қамровли ишлар, кўрилаётган чора-тадбирлар ўз самарасини бермоқда. Жорий йилнинг ўтган 10 ойида содир этилган болалар иштирокидаги йўл транспорти ҳодисаларининг сони ўтган йилнинг шу давридагига қараганда анча камайди. Аммо бу билан кифояланиб бўлмайди. Бирор бола нохуш ҳодисага учраб жабр кўрса унинг кўплаб яқинлари азият чекади. Қолаверса, келажагимиз бўлган ёшларни соғлом ҳолда вояга етишишларини таъминлаш ҳар биримиз учун ҳам қарз, ҳам фарз ҳисобланади.

-- Болаларнинг бундай нохуш ҳодисаларга учрашининг асосий сабаблари нимада, унинг олдини олса бўладими?

-- Бунинг сабаблари жуда кўп. Бироқ ҳаммаси оддий эътиборсизликка бориб тақалади. Кўпинча болалар транспорт қатнайдиган йўлларга яқин жойларда қаровсиз қолишмоқда. Ота-онанинг назаридан четда қолмоқда. Айрим ҳолларда эса болаларни транспорт қатнови йўлларини кесиб ўтиш, йўл ёқасида ҳаракатланишларига катталарнинг ўзи мажбур этишмоқда. Ҳатто қоронғу тушиб қолганига қарамай гоҳ дўконга, гоҳ ўйнаб келишга чиқариб юборишмоқда. Йўлнинг қатнов қисмига яқин жойларда савдо билан шуғулланиш, автомашиналарни ювиш, мол боқиш, йўловчи ташиш умумий транспортларда чипта сотиш кабиларга жалб этилмоқда.

-- Айниқса йўл ёқаларида автомашиналарни юваётган болалар жуда кўпайган. Ҳатто кечқурунлари ҳам транспорт воситаларини тўхташини кутмай йўлнинг ўртасига чиқиб кетишмоқда. Балки болаларга қатнов қисмидан четроқда автомашина ювадиган жой қилиб берса яхши бўлармиди?

-- Ҳар нарсанинг ўз вақти-соати бор. Ёшларимизнинг фикри-зикри ўқиш, ўрганиш, билим олиш, жисмонан чиниқиш, маданий хордиқ чиқариб соғлом бўлишга қаратилиши лозим. Бунинг устига уларнинг шу каби сабаблар билан нохуш йўл техника ходисаларига учраётгани жуда ачинарли ҳол. Шундай мудҳиш ҳодисалардан бири 1997 йил 15 октябр куни содир бўлган. Эрталабга яқин соат 04.30 ларда Амир Темур кўчасида, йўл четида турган ВАЗ-21063 автомашинасини орқасидан ВАЗ-2106 русумли автомашина келиб урилади ва бурилиб 3 та пиёдани уриб ўтади. Бунинг оқибатида ҳар иккала транспорт ҳайдовчилари турли кўринишдаги тан жароҳати олиб касалхонага ётқизилди. Шунингдек ВАЗ-21063 русумли автомашинани юваётган, 1977 йилда туғилган А.Облаев ва 1983 йилда туғилган М.Шоазизовлар тан жароҳати олиб касалхонага ётқизилди.

-- Бундай оғир оқибатли йўл техника ҳодисаларини содир этаётганлар тегишли жазо олишса керак.

-- Албатта содир этилган йўл техника ҳодисаси оғир ёки енгил бўлишидан қатъий назар, ҳар бири тўлиқ расмийлаштирилиб, тергов ишлари олиб борилиб, тайёрланган ҳужжатлар одил суд ҳукмига ҳавола этилади. Ҳар ким ўз қилмишига яраша жавобгарликка тортилади. Бироқ энг ёмони ўлган одам ҳаётга қайтиб келмаслигида ва сўнгги пушаймондан натижа чиқмаслигида. Ундан ташқари инсон учун энг оғир жазо виждон азоби эканини унутмаслик керак.

Техникани инсон ўзи истаганидек бошқариши қийин. Аммо транспорт воситаларини эҳтиёткорлик, зийраклик билан бошқарганда тезликни белгиланган меъёрдан оширмаганда аксарият нохуш ҳодисаларнинг олдини олса бўлади.

-- Болалар айниқса мактабга бораётганда, ё уйига қайтаётганида бир-бирларини қувлашиб ўйинга берилишади. Баъзида югуриб транспорт воситалари ҳаракатига етарлича эътибор бермай уларнинг олдидан кесиб ўтишади.

-- Тўғри, бундай пайтларда содир этилган нохуш ҳодисалар ҳам бир қанча. Шу йилнинг 19 сентябр куни содир этилган воқеа қисқа танаффус вақтида юз берган. С.Раҳимов туманидаги 15-мактаб ўқувчиси танаффус бошлангач, дарсдан чиқиб Тансиқбоев кўчасини кесиб ўтаётганида УАЗ-3962 русумли автомашина уриб кетади. Шунинг учун ҳам биз болаларнинг ҳатти-ҳаракатини жуда зийраклик билан кузатишимиз, уларни зинҳор қаровсиз қолдирмаслигимиз керак.

-- Маҳмуд Хамидович, ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш, йўл транспорт ҳодисаларини олдини олиш каби ишлар давлат автомобил назорати хизмати ходимлари томонидан олиб борилаётганидан хабардормиз. Айнан болаларни бундай нохуш ҳодисалардан сақлаш учун яна қандай чоралар кўриляпти?

-- Бизнинг диққат марказимизда турган муҳим муаммолардан бири ҳам шу ҳисобланади. Уни олдини олишга баҳоли қудрат ҳиссамизни қўшмоқдамиз. Ҳар йили ўқув мавсуми бошланиши арафасида Тошкент шаҳридаги барча болалар боғчаларига алоҳида буйруқ, рўйхат билан давлат автомобил назорати ходимларини бириктирмоқдамиз. Улар бу жойларда ҳаракат-хавфсизлигини таъминлаш билан бирга болалар ҳамда уларнинг мураббийлари билан бирга суҳбат, мулоқотлар уюштириб, йўл ҳаракати қоидаларини тарғиб этишади. Йўл ҳаракати қоидаларининг ўқитилиши, ўргатилишида амалий ёрдам кўрсатишади. Халқ таълими хизматидагилар билан ҳамкорликда йўл ҳаракати қоидаларини мактабларда ўқитилиши бўйича 17 соатли дастур ишлаб чиққанмиз. Шу асосда дарслик сифатида болалар ўқитиляпти. Бошқармамиз тарғибот бўлими қошида болалар иштирокида содир этиладиган йўл транспорти ҳодисаларини олдини олиш ишлари билан шуғулланадиган алоҳида бўлинма мавжуд. Шунингдек ҳар бир туман Ички ишлар Бошқармаси, Давлат автомобиль назорати бошқармасида тарғиботчи инспекторлар шу йўналишда фаолият кўрсатишади. Умумий тарзда юритиладиган тергов, суриштирув ишларидан ташқари буларнинг ўзи ҳам болалар иштирокидаги ҳар бир йўл транспорти ҳодисаси бўйича хизмат текшируви ўтказиб алоҳида хулоса тайёрлашади. Ҳар бир ходисани бола ўқийдиган ёки яшайдиган маҳаллада кенг жамоатчилик орасида, болалар иштирокида муҳокама қилишади. Халқ таълими бошқармасига тақдимнома тайёрлаб уларнинг ҳам эътиборлари қаратилиши лозим бўлган масалаларни кўрсатиб ўтишади. Болалар ёзги таътилга чиқишганида ҳам ҳар бир дам олиш масканларидаги давлат автомобиль назорати ходимларини бириктириб қўймоқдамиз. Булардан ташқари қизиқарли суратлар билан "Ёзги таътил -- пиёдаларга эслатма", "Биринчи марта, биринчи синфга", "Эҳтиёт бўлинг яхмалак", "Урра... таътилдамиз", каби варақаларни минглаб нусхаларда тайёрлаб, болаларни нохуш йўл транспорт ҳодисаларидан огоҳ этиш мақсадида уларнинг ўқув-тарбия масканларида тарқатиб келмоқдамиз. Ҳар йили бир неча бор "Диққат, болалар" шартли ном остида кенг қамровли тадбирларни ўтказиб, милициянинг бошқа хизмат ходимлари ва кенг жамоатчилик иштирокида болаларни йўл транспорт ҳодисаларидан асраш ҳаракатида бўлмоқдамиз...

-- Давлат автомобиль назорати ходимларини хизмат вазифаси фақатгина юқорида қайд этилган йўл транспорт ҳодисаларини олдини олишдан иборат эмас. Шундай бўлсада бунга катта эътибор берилаётгани кўриниб турибди. Бундай нохуш ҳодисаларнинг олдини олишга яна кимлар масъул ҳисобланади?

-- Тўғри, Давлат автомобиль назорати ходимлари зиммасида барча кўринишдаги йўл транспорт ҳодисаларини олдини олишдан ташқари, чорраҳа ва бошқа зарур жойларда транспорт ҳаракатини тартибга солиш, кузатувда керакли манзилга етказиш лозим бўлган транспорт воситаларининг хавфсиз етиб боришларини амалга ошириш, қисқа қилиб айтганда, ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш, жамоат тартибини сақлаш, қонун, қоидабузарларни аниқлаб тегишли жавобгарликка тортиш, жиноятчиликка қарши кураш каби вазифалар бевосита Давлат автомобиль назорати ходимларини хизмат доирасига киради. Болалар иштирокидаги йўл транспорт ҳодисаларининг олдини олиш, уларнинг ҳаракат хавфсизликларини таъминлаш эса Халқ таълими тизимида фаолият кўрсатаётганларнинг ҳам муҳим вазифаларидан бири ҳисобланади. Қолаверса, ҳар қандай соҳа ходимлари, уларнинг раҳбарлари, қўйингки ҳар бир инсон бу масалага жиддий аҳамият бериши лозим. Чунки ҳар биримиз ҳам йўл ҳаракати иштирокчисимиз. Йўлларда гоҳ ҳайдовчи, гоҳ пиёда сифатида ҳаракатланамиз. Болаларнинг йўл ҳаракати хавфсизлигини ҳар биримиз баҳоли қудрат таъминлаш имкониятидамиз. Фақат унинг жуда муҳимлигини тушуниб етолсак, қалбдан ҳис этиб, бутун вужуд билан унга кириша олсак бўлгани.

Бунда албатта ота-оналар кўз қорачиғидек авайлаб-асраб ўстирган фарзандларини бундай нохуш ҳодиса, мудҳиш фожиа, фалокатлардан сақлашга жуда эътиборли бўлишлари керак. Зеро, сўнгги пушаймондан ёмони йўқ.

Абдураҳим ХАЛИЛОВ

"Мураббийларга ёрдам" Халқаро жамғармаси Сизни

МАРКАЗИЙ ОСИЁ

манзарали-халқ амалий санъати асарлари

САВДО-КЎРГАЗМАСИГА

ТАКЛИФ ЭТАДИ

Савдо-кўргазмаси 22-23 ноябрда соат 10.00 дан 18.00 га қадар Тошкентдаги "Ле Меридьен" меҳмонхонасининг 2-қават, "Бомбей" залида бўлиб ўтади

Унда Сиз:

Уй жиҳозлари — Гиламлар

Ўйинчоқлар ва совғалар — Кийим-кечаклар

Безак буюмлар — Сопол идишлар

ва бошқа маҳсулотларни харид қилишингиз мумкин!

Муассис: ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАРИНИНГ «КАМОЛОТ» ЖАМҒАРМАСИ
Ҳомий: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «МАТБУОТ ТАРҚАТИШ УЮШМАСИ» АССОЦИАЦИЯСИ

Бош муҳаррир Абдуқодир НИЁЗОВ
Навбатчи муҳаррир: Гулноза АХМАДЖОНОВА

ТАҲРИРИЯТ: Қабулхона — 136-56-58, 133-95-97; хатлар бўлими — 136-54-64; тижорат бўлими — 133-79-69; ижодкор ёшлар бўлими — 136-54-64; спорт, ҳарбий ватанпарварлик бўлими — 136-58-93, котибият — 136-58-48.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083 Тошкент Матбуотчилар кўчаси, 32-уй
Нашр кўрсаткичи 64607

Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Дизайн устаси: С.ЛУКИН

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00012
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси
Буюртма Г. — 0738.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41
Ҳажми — 2 табоқ Тираж: 11.024
Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди.
Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А-2
Босишга топшириш вақти — 21.30
1 2 3 4 5 6